

ב"ס, עלון מספר 15 < זכרונות ולימודים ממרנא ה'חזון איש' > מר חשון תשפ"ג

פנינים וניצוצי אור המתחדשים ובאים מפיו ומשולחנו של רשכבה"ג מרן שר התורה רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל

בפצותי שיח

דבר המערכת

עומדים אנו בפתח זמן חורף שהחל בהיכלי הישיבות ובמרכזי התורה די בכל אתר ואתר, בסיומו ולאורו של ירח האיתנים, ממנו שואבים ויונקים את הכח וההשפעה לכל השנה כולה.

לרגל פתיחת הזמן, וכתריס להתעלות בימי השגרה, יעץ תמיד הרב זצוק"ל להציב אתגרים או 'חובות' כפי שכינה אותם. האתגר הגדול ביותר בלימוד התורה הוא הקביעות, וגם היא זאת שעמדה לו להרב זצוק"ל בלימודו, וכך היה רגיל רבינו לספר: 'יהיה אחד שלמד עמי כמה חודשים בקביעות יום יום, ולפני שהתחלנו ללמוד הזהרתני לבל יבטל הקביעות, ובתחלה אמר שאינו יודע אם יוכל לעמוד בדבר מפני שבכל חורף הוא רגיש לקור, ומצטנן בקלות ונופל למשכב, אמרתי לו, אם תקפיד על הדבר לא תחלה, ואכן לא נחלה, פעם אחת לרגל מאורע מסוים שלא רצה להחמיצו, לא בא באותו יום ללמוד, מיד למחרת נעשה חולה להרבה זמן'. וכפי שאמרו חז"ל (שבת ל"א א') שהשאלה השניה (ועי' תוס' סנהדרין ז' א' ד"ה אלא וכו') ששואלים לאדם בשעת הדין זה 'קבעת עתים לתורה'.

נוסף לזאת, הרב היה מורה ובא בכל עת - וההוראה מקבלת משנה תוקף, בזמן חורף הארוך - לסיים את כל המסכת - והיה מביא שיש בזה ב' עניינים, האחד, בשם אביו מרן בעל הקה"י שיש בזה שאלה של נדר, והשני, משום שזה בזיון למסכת שמתחילים אותה ולא מסיימים.

לרגל היארצייט של מרנא החזון"א זללה"ה, החל ביום ט"ו חשוון, הרחבנו במדור מיוחד אודות, פרק הילדות והנערות של הרב בצילו של דודו הגדול, וכן עת פטירתו, ונקודות נוספות במשנת החזון"א, כמו"כ הבאנו קטעים חדשים מ'קונטרס הזכרונות', אשר רואים אור לראשונה במדור מיוחד בגליון זה.

כמו"כ הוספנו מדור מיוחד, מתשובות הרב זצוק"ל בפרשיות התורה, מתוך ספר 'דעת נוטה' על בראשית חלק ב', אשר נמצא בשלבי עריכה מתקדמים וצפוי לצאת בקרוב ע"י מכון 'שיח אמונה'.

יהא רעווא שיגילו הלומדים בדברי הרב זצוק"ל ותרבה הדעת, בברכת הצלחה ועליה התורה הקדו' בזמן החורף הבעל"ט.

המערכת

חזון שיח

לימודים בדרכי והנהגות מרנא ה'חזון איש' שנשמעו מפי אחיינו ותלמידו הרב זצוק"ל

הרב זצוק"ל, מלבד היותו שר התורה הבקי בכל חדרי תורה ומנהיג לדורו, הרי בכל יישותו עד יומו האחרון, חש 'תלמיד', תלמידו של דודו מרן החזון"א, פעמים שהיה מתבטא: 'אני השתדלתי כמה שיותר לשמש אותו כמה שיכלתי. ואם לא די בכך, בענוותנותו היה אומר: 'יש עלי תביעה גדולה בשמים שהייתי ליד החזון איש, ואיך אני נראה'.

כך בכל חייו מקטנותו, נערותו, ועד לזקנותו, מילותיו של החזון"א היו בעיניו לפנינים, ותורתו היתה כשלל רב, גם בספריו הרבים, הרב הקפיד להביא את דברי החזון"א על כל צעד ושעל, ובפרט בספרו דרך אמונה, המיוסד כולו, על דברי החזון"א ופסיקותיו בהלכות מצוות התלויות בארץ, יש שיקראו לזה, אינצקלופדיה לתורת החזון"א - בענייני מצוות התלויות בארץ. וכן בספרו דרך חכמה על הרמב"ם, שם הביא מתורת החזון"א בסדר קדשים, בביאור הירושלמי, ובספר 'שונה הלכות' שם מביא הרב על כל סימן וסימן שבש"ע או"ח, את דעתו של החזון"א, שהייתה נר לרגליו בכל צעד ושעל.

בשורות שלפנינו ניסינו ללקט מעט מן המעט, ממה שהיה מספר הרב בעצמו, עדויות שונות, אודות הקירבה המיוחדת בילדותו, דרך לימודו וספריו, הנהגותיו, והליכותיו בקודש של מרנא בעל חזון איש זצוקללה"ה.

ילדותו ובחרותו בצל החזון"א

ילדותו של הרב היתה אפופה כולה תחת צילו של החזון"א, מאז הגיעו לארץ ישראל בחלק מהזמן גרו יחד

דעתו של החזון"א, בכל דבר וענין, היתה נר לרגליו. הרב מעיין במכתב שו"ת של מרן החזון"א, שנמכר במכירת פומביות

המשך בעמוד 6

שיחת התלמידים

עדויות מהקודש פנימה, מבאי ביתו ותלמידיו של הרב זצוק"ל

מעשי רב, שביבים, פנינים ועובדות, שנכתבו לעלון 'שיח אמונה' על ידי תלמידו של מרן בעל הקה"י זצוק"ל, והרב זצוק"ל, הגאון רבי עמוס טבצ'ניק שליט"א

צריך לכתוב מכתב לא' מגדולי הדור, וכתב מילה של שלוש אותיות, ולא ידע בבירור אם אכן היא נכונה, ועל כן הכריע שמישהו יכתוב ולא הוא, הוא לא היה שלם עם זה, ואם הוא כתב תואר כזה של 'מרא' דכולא תלמודא', לכל מילה יש משקל, 'מרא' - זה בעלים, ובעלים הכונה בעלים בהגדרתו של החזון"א, ו'כולא תלמודא' הכונה, שיש תלמוד של בעלי בתים, ויש תלמוד של אברכים וצורבים צעירים, אבל יש תלמודא של החזון"א, ולזה הוא התכוין, וה'תלמודא' הזה הכפיל את עצמו, והכל היה כתוב על לוח ליבו.

יש הרבה סיפורים המעידים על גודל ידיעתו בתורה,

במוצאי י"ב כאשר אנשים רצים לאכול, הוא עסוק ברמב"ם הל' תמידין ומוספין... הרב זצוק"ל והגר"ע שילחט"א במוצאי יו"ה"כ

המשך בעמוד 2

כאשר מצווים להספיד, מצד אחד, ישנה אפשרות להתאבל בשתיקה, אכן מדינא דגמ' יש חיוב להספיד ויש עונש למי שמתעצל, וגם על הציבור יש חיוב, אך כל זה רק באם יש לנו תפיסה, וממילא יש חיוב, אבל מי שאין לו שום שייכות בדרגותיו של הנפטר, עליו לא מוטל ההספד בכלל, ובאמת היה ראוי לידום, כאשר באים לדבר על גדולתו של הרב, אלא שהדיבורים הבאים אינם בתורת הספד, אלא בתורת התעוררות בעקבות הליכותיו בקודש של הרב.

ידוע מכתבו של מרנא החזון"א לפני למעלה מלפני שבעים שנה, בנוגע להצעת שידוך להרב, שם מתבטא החזון"א במכתב על הרב 'מרא' דכולא תלמודא', כך זה היה אז, והיום אחרי שבעים שנה, הרי כל שנה זה הכפיל את עצמו, ולא רק ב'תלמודא', אלא בירושלמי, בתוספתא, במכילתא, בזוה"ק, בתיקוני זוהר, וגם במדרשים שאין לנו השגה בהם, פעם מישהו שאל אותו איפה כתוב דבר פלוני, הרב אמר לו: 'בתמורה', אותו היהודי לא מצא, בצר לו חזר אל הרב, מיד אמר לו הרב: 'התכונתי במדרש תמורה' (הנדפס באוצר המדרשים), בזמנינו אנו, מי יודע על קיום מדרש כזה בכלל, אבל הוא הכל ידע.

החזון"א כידוע - כל מילה שלו היתה שקולה, מה שלא היה ברור, לא כתב ולא אמר, ואני יודע עובדא, שהיה

שיחת התלמידים

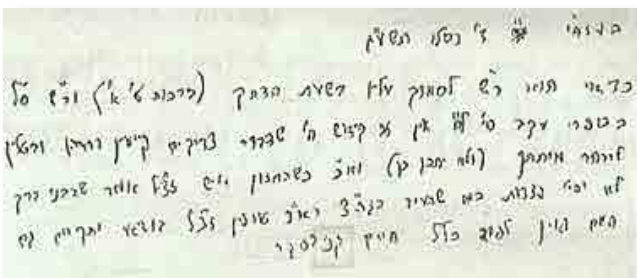
פעם בכולל חז"א, ראש הכולל מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל, נזקק להלוואה של עשרות אלפי דולרים, בכדי לשלם לאברכים על סמך כסף שיכנס אחר זמן מה, מששמע הרב שמחפשים, אמר מיד יש לי דולרים, ומזכיר הכולל דאז ניגש להרב, הרב ספר ונמצא שיש לו 45 דולר בלבד!, לא היו לו כלל מושגים ותפיסה בכמות של כסף וכד'.

ואצלו זה היה כך, מה שנוגע לתורה זה עד הסוף, ומה שלא אז זה ניתוק מוחלט עד הסוף, ראיתי במו עיני, היה לו גמ"ח בכולל, הוא קרה לטרור הזה 'צהוב', משום שהיה לזה תמונה של מרשעת וקראו לזה על שמה, והוא נמנע מכך, ומישהו ביקש שבעים לירות, והוא לא ידע כמה צהובים יוצא שבעים לירות, החשבון הוא די פשוט, אם כל שטר זה עשר לירות, שבעה צהובים זה שבעים לירות, אבל הוא לא ידע, ושאל בתמימות, כמה צהובים זה, אפשר אמנם לטעות ולחשוב שהוא לא ידע חשבון, אבל כאשר הגענו לפרק ערוגה בכלאיים, ויש שם חשבונות לא פשוטים בכלל של שטחים ורובעים ושאר דיני הרחקות של כלאיים, ושם גם מי שידוע חשבון משתמש או בנייר או במחשבון, ואני ראיתי כיצד עשה הכל בעל פה, חשבונות מסובכים ביותר - בעל פה!, ואצלו היה פלגין עד הסוף, מה שתורה עד הסוף, מה שלא - כלום לא, וזה היתה המעלה המיוחדת שלו, ובזה התקדש, והיה ממש קדוש.

היה פעם, שהתעלף והובהל לבי"ח 'תל השומר', והצטרפתי לידיד מהכולל שנסע לבקרו, כאשר נכנסתי שהיתי שם מעט, ותוך כדי בא א' מהרופאים, שידע במי מדובר, ואמר, אני מתנצל, אני צריך בדיקת דם, וכרגע יש רק אחות, האם זה אפשרי, מיד הוא אמר לו: 'כן', לאחמ"כ הוא אמר לי: 'מה נ"מ אם אח או אחות', אכן, אצל איש קדוש כזה אין נ"מ, ואמנם יש גמ', שהיה מעשים כאלו אצל תנאים ואמוראים, אבל כבר כתוב בפוסקים שאין בזמן הזה כאלו (ראה קריינא דאיגרתא, מהדו"ה, ח"ב, ס' תכ"ג תכ"ד), אבל יחידים יחידים יש.

הרב היה שר התורה, במלא מובן המילה, אני זוכר אישית במעשים המעידים על כך, יש פסוק בסו"פ במדבר (במדבר ד' ט"ז) 'ופקדת אלעזר בן אהרון הכהן וכו' מנחת התמיד וגו', שאלתי אותו מה הפשט מנחת התמיד, האם הכונה למנחת נסכים הבאה בכל יום בהקרבת התמיד, או שהכונה לחביתי כה"ג שגם הם היו באים בכל יום, מחצית בבוקר ומחצית בערב, ונקראים מנחה, מיד בלי לחשוב, הרב פתח גמ' שבת צ"ב א', והקריא לי את דברי רש"י (ד"ה מתני' שכן וכו'), וז"ל: 'ובשם הרב יצחק בר יהודה מצאתי שאמר בשם רב האי שמפורש בהש"ס ירושלמי ופקודת אלעזר בן אהרון הכהן שמן המאור וקטורת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה [שמון] אחד בימין [ושמן] אחד בשמאל והקטורת בחיקו והחביתין בכתיף', עכ"ל. ומפ' שהכונה בפסוק היא על מנחת חביתין.

הרב ידע לענות בכל דבר שכתוב, רק פעם אחת אני זוכר שלא ענה, היה זה כאשר הקה"י, בסוף ימיו, היה קשה לו לענות על מכתבים, וזה לא היה לפי כוחותיו, וכתב בספרו מודעה ובקשה, שקשה לו לענות וכו', ופתח את המודעה, במאמר חז"ל הבא 'אמרו חז"ל אוי לו למי שהעולם טועין בו, וחיפש את מקורו, הרב שהיה נוכח במקום לא ענה לו, הוא אחז שהעולם לא טועין בו, כמובן, עד שהקה"י יגע בעצמו וחיפש ומצא זאת בספר 'מרגניתא דבי רב'. זכרני שפעם אחת הגעתי לחתונה והיה תזמורת, ורעש, זה היה בפר' כי תשא, והוא ניגש אלי ואמר לי, שלפני רגע היה כאן הגר"ד לנדו שליט"א, ודן לפני בענין המסוה שהיה למשה רבינו, האם היה מותר לטלטל את זה, ואם גם בשבת לבש את זה, האם יש ע"ז שם בגד או לא, ושאלתי מה ענה, אמר לי הרב שצריך להיות ראייה מהזוהר, שמעתי את זה ולא שאלתי את המקור המדוייק, הגעתי הביתה, הייתי בטוח שזה זוהר על הפרשה, אך לא מצאתי זוהר ע"ז, סיפרתי לידידי, וכאשר התחדשו אמצעי החיפוש מצאו שיש זוהר בפרשת שלח (דף קס"ג א'), שמשה רבינו במתיבתא דרקיעא אומר שיעור בכל שבת וכו' ומי משתתף בשיעור, אהרון זקנים וכו', וממשיך הזוה"ק, **ולית**

ז'אין לפחד כלל. מכתבו של הרב זצוק"ל בעת מתקפת הטילים לאיוזי המרכז

אפי' באותיות, הכל היה חרוט על לוח ליבו, ודוגמאות רבות לכך, אחד מהם הסיפור הבא, זכרני שהי' אדם לאשתו קראו 'זיסל', והמנהג להגיד פסוק בסוף שמונה עשרה, פסוק המתחיל באות הראשונה של השם ומסתיים באות האחרונה, ולא מצאו פסוק המתחיל ב'ז' ומסתיים והלך היהודי הנ"ל, לדבר עם הרב, וישב על ידו, והציע את השאלה בפניו, הרב חשב ואמר, בבראשית אין, בשמות אין בויקרא אין וכן הלאה, רק בסוף אמר הרב: 'באיכה יש' [איכה ג' כ"א] זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל' (קונטרס הפסוקים להרב זיע"א הנדפס בסידור 'שיח תפילה'), וכל הסיפור הזה, זה אולי בדקה או שתיים ולא יותר, הכל היה חרוט על לוח ליבו.

והנה איתא בגמ' בסוף הוריות, 'ממזר ת"ח קודם לכהן ע"ה שגא' יקרה היא מפנינים מכה"ג שנכנס לפני ולפנים', חושבני שהביאור בזה שהרי כתוב בתורה כאשר כה"ג נכנס לפני ולפנים, 'וכל אדם לא יהיה באוהל מועד' וגו' אסור שיהיו שם עוד אנשים, וחז"ל במדרש (מד"ר אחרי כ"א י"ב) הקשו, איך שייך לכתוב שכל אדם לא יהיה, הרי הכה"ג נמצא בפנים, והמדרש עונה, שכה"ג בפנים, בעבודה לפני ולפנים, יש לו מעלה של מלאך, 'פניו פני להבים', ולכן שייך לומר 'וכל אדם' כי באמת אין שם שום אדם, יש שם אדם בדרגה של מלאך, ועז"חז"ל אומרים ש'ת"ח יותר מכה"ג', הת"ח, אפי' אם הוא ממזר, הוא יותר מכה"ג, כי מי שעמל בתורה וקונה מדרגות הרי הוא יותר ממלאך.

יש עוד מעלה בת"ח יותר גדולה מזו, חז"ל אומרים (מו"ק י"ז א', חגיגה ט"ו ב') על הפסוק 'כי שפתי כהן ישמרו דעת' וגו' - אם הרב הדומה למלאך ה' צבאות וכו', יש מצב שהרב דומה למלאך וכו', ומה זה מלאך זה קדושה, אנחנו אומרים 'שרפי קודש', הת"ח שעמל בתורה, נהיה קדוש, ושייך מצב כזה כמוש"כ בתורה 'והתקדשתם' וכו', וכמו"כ כתוב בנביא 'הנה איש קדוש עובר עלינו תמיד', והטבע של קדושה היא שלא יכולה לסבול שום טומאה, זה לא יכול להיות ביחד, כמוש"כ בפר' אחרי לגבי ארץ ישראל - 'כי תקיא הארץ אתכם', ובעיני ראיתי אצל מרגא הסטייפלער, כאשר היה חולה ומוטל במיטה, והיו שם רופאים חילוניים, הוא בכלל לא ראה, והיה עם עיניים עצומות, ופניו לקיר, והיה צועק כשנקרבו אליו: 'גיי אוועק' [לכו החוצה], כיון שהקדושה שלו לא יכלה לסבול טומאה, ואכן זה השפיע עליהם, זכרני שביקש ממני אחד הרופאים, אני מפחד לגשת, תביא משהו מהמיטה, והתמיהה ברורה, מה הפחד הגדול, הרי בשבילם זה רב זקן וחולה, ואיזה פחד יש מדבריו, אלא שהם הרגישו שיש פה דבר על טבעי, 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך'.

ועובדא ידענא בהרב זיע"א, שאף פעם לא שם לב מה שאוכל, תמיד היה צריך לשאול אחרי האוכל, מה אכל, כדי לדעת איזה ברכה לברך, ופעם אחת אחרי החתונה היתה הרבנית ע"ה, צריכה ללכת, והכינה סיר מלא עמילן, אין לזה טעם וריח, והרב בא הביתה וישב ואכל, כי ראה את הסיר הזה וזה מה שאכל, וכשהגיעה הרבנית, אמר לה הרב, אכלתי, והיא לא הבינה הרי הסיר של האוכל מלא.

עוד פעם אחת, שמעתי מבני הבית, כאשר אכל הרב, מאכל כלשהו, בבית, וגמר וישב ללמוד, ולפתע בא מישהו ואמר, שיש איזה שאלה על האוכל, הוא רק שמע את זה, מיד פלט הכל, והכל נפלט מעצמו, בלי שום פעולה חיצונית, זו היתה קדושת התורה שהיתה בו, לאחמ"כ הוא ירד לשכנו הגר"ג נדל זצוק"ל, שאמר לו שלדעתו אין כאן שאלה, ונחה דעתו, הגוף הקדוש לא סבל דברים טמאים.

וברור שכל זה נבע מכח הדיקות הנוראה בלימוד התורה הקדושה, שהיתה לו, ובאמת היה בו דבר ייחודי, ולא ראינו הנהגה כזו אצל גדו"י, שהיה לו ניתוק מוחלט מכל דבר שאינו תורה, זכרני שפעם אחת (בתשמ"ג), היו צריכים לברר אצל עסקן בחו"ל, איזה דבר, והביאו טלפון כדי שיוכלו ליצור עמו קשר, הרב לא תפס כלל מה זה הטלפון הזה, וכיצד הוא ידבר בחו"ל, וישמעו פה בא"י, פשוט לא תפס, ניתוק מוחלט!

מחשבותיו! בשעה ששריפה משתוללת בביתו, דבר כזה, זה לא בדרך הטבע,

עוד דוגמא לכך, ראיתי בעיני, מה היו מחשבותיו במוצאי י"ז, בלדרמן למטה, רק גמרו את התפילה לפני הבדלה, הרי הדין היו ש'ילכו מחיל אל חיל', אז הוא היה מתחיל בסוכה, אבל אצלו סוכה זה לא רק הסוכה, וזה לא רק הסכך וכו', סוכה זה חג הסוכות והקרבת וכל מה שכלול בתורה בענייני חג הסוכות, בראשו הוא עבר על הרמב"ם בהל' תמידין ומוספין (פ"י ה"ז), ואמר לי כך, 'הרי כתוב במשנה (סוכה מ"ח ב'), שהיו מנסכין על המזבח גם מים וגם יין, ואם נתן של בזה כשר, והכונה בפשטות שהחליף, שבנקב זה וכו' ניסך יין ובנקב השני ניסך מים, אבל ברמב"ם כתוב שהכונה היא, שעירבב את שני הכלים, יין ומים יחד, וניסכם יחד, וזה כשר, וצ"ע שהרי כתוב בגמ' (ב"ב צ"ב ב') ש'יין מזוג פסול לנסכים', כך סיים את דבריו (אח"ז הרחבנו ודיברנו על זה, ויש ע"ז מנח"ח (מצוה ש"כ) ושבות יעקב (ח"ב ס' י"ח), [וראה בשיח השדה בסוכה שם מש"כ בזה] ואכ"מ), במוצאי י"ז, כאשר אנשים רצים לאכול וכו', הוא עסוק ברמב"ם הל' תמידין ומוספין...

במוצאי י"ה"כ באחת השנים הוא אמר לי שחמיו מרן הגריש"א צצוק"ל, הורה לו שכיון שהוא סובל מהכליות והוא חייב לשתות, שישתה מים מרים, וזה מה שעשה, ואני בטפשותי, אמרתי לו, שהרי יש שאג"א (עי' שאג"א סי' ע"ד, ע"ה, ע"ו), שלכאורה לפי דבריו אין פטור של 'שלא כדרך אכילה', כיון שלא כתוב ביה"כ שאסור לאכול אלא שחייבים להתענות, מיד כששמע זאת הוא ממש נחרד, ואמר לי: 'לא ידעתי שיש כזה שאג"א', כאשר ראיתי אותו בשמח"ת הוא פנה אלי ואמר: 'למדתי את השאג"א, ואני חושב שגם הוא מסכים לזה' (שבכה"ג במים המרים נחשב תענית).

כל ידיעה בתורה שהיתה לו, היתה בעיניו רכוש, פעם בא אלי בכלל, והטריח את עצמו, וראיתי על פניו שמחה גדולה, ופנה אלי בשאלה: 'קבלה בקרבן לפני גמר שחיטה, מה הדין?', אף פעם לא היה דרכו לבחון, אמרתי לו שיש תוס' במעילה (ה' א' ד"ה היתר וכו', המתחיל בד' ב') שכתוב שכן מועילה הקבלה ותוס' בזבחים (ק"י א' ד"ה ואי וכו') מסתפקים בזה, והוא אמר לי: 'עשרות פעמים למדתי את התוס' הזה ולא שמתי לב לזה', אמרתי לו מיד שגם אני לא שמתי לב, רק שאביו מרן הקה"י אמר את זה פעם, והדגיש שזה כתוב בתוס' ואמר את זה עם ניגון וזה היה ברור כל כך שלא יכולתי לשכוח מזה, ראיתי אז איזה שמחה היתה לו ממצאיה וידיעה חדשה בתורה.

למדתי פעם דיני שגגות והזדמן לי ספר 'כתבי העילוי מראקוב', ויש רמב"ם (פ"ה ה"ז, וכ"ה בהל' איסור"ב פ"ד ה"א) שמביא דין שכתוב בגמ' וכותב 'וה"ה בשאר עריות', ואין ע"ז גמ' מפורשת רק זה פשוט, אבל לא ברור מאיפה הוא לקח את זה, שם בספר כתוב שהמקור הוא מ"ח בשבועות (י"ח א'), ושם זה כתוב להדיא, (דלא כרש"י ותוס' שם בביאור הסוגיא), והלכתי אליו וסיפרתי לו את זה, מיד הוא אמר לי בשמחה: 'יש לי פנקס, שכתבתי בו את כל המקומות ברמב"ם שלא מצאתי להם מקור, ויש חמישה מקומות שאיני יודע עדיין, זה אחד מהם, וכעת נשאר לי רק ארבעה' [וראה קרית מלך בהל' איסור"ב שם שציין זאת], אני מאמין שלבסוף הוא מצא את הכל.

וכגודל השמחה כך גודל הצער, כך היה גודל הצער כשנעלם ממנו, בתשס"ב הוא עבר אירוע מוחי בערב סוכות, והיה במצב גרוע, והתפללו שם יחד עמו בבית החולים, והייתי שם כמה פעמים, אמרו לי תדבר איתו בלימוד, הוא צריך את זה, אני הרגשתי שזה לא הזמן, אך נכנסתי, ודיברנו על איזה ענין בטהרות, והוא אמר משהו, שאלתי בעדינות האם ה"ש בתחילת כלים, גם סובר כך?, והוא חשב והתחיל לבכות, שאולי הוא שוכח משהו, זה היה נורא לראות את זה, נכון שהיה חלש אז, אבל בלי סיבה, אדם לא בוכה, אולי... אולי... שכח משהו... זה כבר סיבה לבכות...

דקדוק ההלכה שלו לא יאומן כי יסופר, כבר מילדות, אביו לימדו לכך, הוא סיפר לי שפעם כשהיה חולה ושכב במיטה, אביו למד איתו עם גמ', וכיון שהוא שכב, הוא שם את הגמ' כעין ר' כדי שיוכל לראות, ופתאום אביו נחרד, הרי יש פה אוהל בשבת, יש פה מחיצות, פנים וגג, ומה עושים, (מרן הקה"י, אמר לי פעם, בענין פסיקת ההלכה אצלו, 'כל דבר קטן שנוגע לי למעשה, אני מוכרח לעיין ג' יממות, בלי

מאן דחמי ליה למשה, דהא ההוא מסוה דאנפוי, פריס קמיה' [תרגום: אין מי שיכל לראות את משה, משום שמשוה פניו, היה עליו], דהיינו, לפני משה מכוסים ולא יכלו לראותו, והרב בגאונותו, חיפש ראייה, ומצא איפה מוזכר משה רבינו בשבת יחד עם המסוה, ומצא בזה"ק בפר' שלח, והוא התכוין שיש כדמות ראי' מההנהגה במתיבתא דרקייעא שמשוה רבינו היה עם המסוה בשבת, ומסתמא גם בעלמא הדין, כך היה הולך.

הוא היה שר התורה גם במה שלא כתוב, ואבאר את דבריי, יש דברים שאמורים להיות כתובים ולא כתוב, והוא ידע גם את זה, כאשר סיפרתי את המעשה הבא למישהו, הוא אמר לי שצריך לעשות קריעה שוב, משום שמבינים הרבה יותר מה איבדנו, הגמ' אומרת (נוזר כ"ג א' וקידושין פ"א א') שמי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, אף שלא עבר על שום דבר, צריך סליחה, ור"ע כאשר היה מגיע לפסוק זה היה בוכה וכו', אמר הרב שיש לחקור איך הדין במחלל שבת בפרהסיא שהרי אין שחיטתו שחיטה ואין עירובו עירוב, מה הדין אם רצה לחלל שבת ולא חילל, כגון בורר, שרצה לברור, אבל לבסוף עלה בידו לברור אוכל מתוך פסולת, שזה מותר, האם הוא מומר או לא מומר, ואמר הרב שיש פסקי תוס' במו"ק (י"ב ב') שם כתוב, שמותר לטלטל טבעת עם חותם (חומרתא דמדושא), אבל המתכוין לעשות עבירה הוא עבריין, וא"כ מפורש כתוב, שהמתכוין לחלל שבת אף שזה מותר, הרי זה נחשב עבירה, אמנם מקור הדברים לא ברור, שהרי שם במו"ק בגמ' נאמר, שר"י נשיאה יצא בטבעת כזו, והקפיד עליו ר' אמי, ושם כ' להדיא שמותר לטלטל בשבת, ואין שם על הסוגיא פירוש תוס', והרב אמר האמת שהיה שם תוס', רק לנו אין אותו - ומה היה כ' בתוס' הזה - פירש הרב את דבריו ואמר, יש גמ' בעירובין (ס"ט א') ההוא דנפק בחומרתא דמדושא כיון דחזייה לר' יהודה נשיאה כסייה אמר כגון זה מבטל רשות לר' יהודה, ור"י נשיאה אמר 'כגון דא מבטל רשות' היות והוא עובר

בצינעה, כיון הוא מתבייש במה שעושה אינו מומר לכל התורה, והק' שם תוס' (ד"ה כיון), והרי זה פשיטא, והרי לא עבר עבירה, ובמו"ק כתוב שר"י נשיאה עצמו, סובר שזה מותר, ותוס' בעירובין אומרים ב' תי', ע"ש, ואמר הרב, לתוס' במועד קטן, היה תירוץ שלישי, שבאמת אכן זה מותר, רק ההוא שייצא סבר שזה אסור, שהרי הוא כיסה את פניו, וזה מה שהיה כתוב בתוס' ולכן כך כתוב בפסקי תוס', רק שהתוס' לא נמצא בידיו, ואכן אח"כ נמצא שיש תוס' ר"י מפרשי על מו"ק (נדפס באוצר ראשונים על מו"ק, שם) וזה כתוב שם במפורש, אבל הרב ידע ועמל בעצמו מה כתוב פה, והגיע למסקנא הזו, אכן, שר התורה גם במה שלא כתוב.

אין לנו מושג בידיעת התורה שלו בכל מקום שענה, אתן דוגמא לכך, שאלתי אותו פעם, הדין הוא שקבלה באשם מצורע, יש קבלה בכלי למזבח כמו כל קרבן וגם הכהן מקבל בכף ידו כדי לתת על התנוך של המצורע, ונסתפקתי מה הדין אם הקדים קבלה בכף ידו לקבלה בכלי, וזה היה חצי דקה לפני מנחה בכלל, כאשר כבר הייתי בדרך להביא את החליפה, (והיה לי ג"מ בזה שלפני קבלה אין איסור יוצא, כמב' בריטב"א חולין ג' א' ד"ה איבע"א וכו', ועי' בזבחים כ"ו א', ואכ"מ), רק הסתובבתי בחזרה וראיתי את הרב, ומיד הוא אמר לי: 'יש תוספתא בנגעים (ט, א') 'ואם שינה כשר', וכל זה תוך רגע כמימריה.

כל מחשבותיו היו רק בתורה, ובדידי הוה עובדא, כידוע, אדם שיש לו שריפה בתוך ביתו, על מה מחשבותיו, כבר קבעו חז"ל אדם בהול על ממונו, אבל מי שבדרגה של יותר מאדם, והוא קדוש, כנראה שזה אחרת, פעם בכלל, הוא שאל אותי מהו הספר 'שוהם וישפה', הוא ראה שמביאים אותו, אמרתי לו שזה ס' קטן על הרמב"ם של בעל התהלה לדוד, ואמרתי לו שאשלח לו, חזרתי מהכולל וקניתי לו, ובלילה ביקשתי מהבן שלי, שיביא לו, ואמרתי לו אם הוא ישאל אותך אם צריך לשלם, תגיד לו שזה מתנה, והוא כבר לא יתווכח איתך, למחרת הרב בא ושאל אותי 'מה פתאום מתנה?', אמרתי לו, שבכל פורים אני רגיל להביא לו ספר שחביב עליו, 'היום זה לא פורים' השיב לי מיד, אמרתי לו, לבנתים זה פיקדון עד שיגיע פורים, ואז הוא יזכה בזה, ביום מן הימים, בשבת, פרצה שריפה בביתו, הרב לקח את כתבי הקודש, את המגילה והלך ללדרמן ללמוד, זה כשלעצמו מפליא, כיצד יכל ללמוד תוך כדי שריפה, למחרת בכלל, הוא אמר לי, הרי היה לי ספר שזה פיקדון, ולא זכיתי בזה ואולי אני שואל ואם היה נשרף הייתי חייב באונסין, אלו היו

חיי שרה

ומגדנות נתן לאחיה ולאמה (כ"ד ניג)

פרש"י, לשון מגדים, שהביא עמו מיני פירות של א"י.

וצ"ב דהא מבואר בגמ' ב"ב (דף צ"ב), שאין מוציאין פירות מארץ ישראל, וא"כ איך אליעזר הוציא פירות א"י לחרן?

תשובה א': לצורך מותר.

תשובה ב': דוקא חיי נפש עיי' חו"מ סי' רל"א דין כ"ז.

תשובה ג': רק בשביעית אסור.

תשובה ד': דוקא ישראל אסור.

מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים (כ"ג א)

פרש"י, ובת כ' כבת ז' ליופי.

צ"ע, שהרי נאמר במשלי (ל"א ז), שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל. וא"כ מה השבח של ב' כ' כבת ז' ליופי?

תשובה א': עיי' מגילה ט"ו א'.

תשובה ב': הכוונה במעשים בעיני בני א"י.

תשובה ג': זה ראוי על צדקתה.

תשובה ד': קמ"ל שאפי' הא לא מנע הקב"ה מצדיקים.

תולדות

וצ"ב דהא הכא משמע, דכבר במעני אמו היה יצה"ר לעשו.

תשובה א': אין לו יצה"ר אבל יש לו רצון.

תשובה ב': למעשה אינו שולט.

תשובה ג': רמז למה שתמיד לעשות¹³ ועיי' יומא פ"ג א'.

תשובה ד': היצה"ר קדמו.

תשובה ה': פלוגתא היא בסנהדרין צ"א ב'.

ויתרוצו הבנים בקרבה (כ"ה ב)

פרש"י, עוברת על פתח תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרכס לצאת, עוברת על פתחי עכו"ם עשו מפרכס לצאת.

הנה עבר היה דור רביעי לשם, שהיה בן שלח בן ארפכשד בן שם. וא"כ מדוע נקראת ישיבת שם ועבר ולא שם וצאצאיו, האם הפשט שדווקא עבר למד שם ולא שלח וארפכשד.

הנה אמרינן בגמ' סנהדרין (דף צ"א ב'), אמר לו אנטונינוס לרבי מאימתי יצר הרע שולט באדם, משעת יצירה או משעת יציאה אמר לו משעת יצירה. אמר לו אם כן בועט במעני אמו ויוצא, אלא משעת יציאה. אמר רבי דבר זה למדני אנטונינוס, ומקרא מסייעו שנאמר לפתח חטאת רבץ.

המשך בעמוד הבא

- וכן הקשה בדברי דוד לט"ו, והוסיף עוד להקשות מאי שייך יופי בבת ז', דאדרבה ענין זה שייך יותר בבת עשרים. ותיקן הדנה עיקר המכשול באשה הוא מחמת יופי ובני אדם רצים אחריה, והיינו בגדולה שעומדת לביאה. ועל זה הענין התורה שהיה יופיה בבת ז', דאע"פ שהיא יפת תואר אינה עומדת להבלע. ובקול אליהו פרשת ויצא (אות ל') כתב, דשקר החן והבל היופי היינו כשהן בלי יראת ה' והם כנוס זבה באף חזיר, אבל אשה יראת ה' היא תתהלל, ר"ל אשה או כלה דכל אחד יש לו קילוס בפני עצמו הו' במעלתו וזאת ביפיה והמכתה.
- דאייתא התם, ארבע נשים יפיות היו בעולם, שרה רחב ואביגיל ואסתר. ובספר חידושי הגר"ק כתב ששלי"א וכוונתו, דמוכח מהתם שביופי יש ענין רוחני, דאל"ה מדוע מספרת הגמ' שהיו ד' נשים יפיות, וביפה תואר כתב לתרי, משום שניו הוא מלל הדברים שדווקא טוב להם וטוב לעולם כדאייתא באבות, ועוד שיופי שרה חידוש גדול בשיעור שאמרו בפרק חזקת הבתים, הכל בפני שרה כקוף בפני אדם השמיענו כזאת גם כן ביופיה. [ועיין נודע ביהודה (קמא סימן כ"ד), מ"ט בבאור דברי הגמ' במגילה שם].
- וכ"כ בתיבת גומא (פרשת לך לאות ד' עה"פ והללו אותה אל פתחה) וז"ל, שרה אמנו בת כ' כבת ז"ל ליופי, לאו יופי הגוף כי הבל היופי, רק יופי מעשיה בת כ' לא חטאה כלל כבת ז"ל. והללו אותה לא על יופי הגוף אין להלל כי מה; רק יופי מעשיה בבחירתה ראויה היא למלך שטעמיה נאים.
- וכ"כ בגור אריה, הדיופי הזה שהוא אינו לפי הטבע ולפי המנהג. יורה על שהגוף הוא נקי והוא בהיר מבלי סיג, וכמו שתמצא אצל משה רבינו, לא כתהה עינו ולא נס ליחה, שגם זה מורה בהירות הגוף. ומה שהיתה בת ק' כבת ר', יורה על מעלת הנפש, והנה היתה שלימה בכל. ועיין אילת השחר שכתב, דאע"פ שאין הכרח שיופי של כל אחד מראה על מפנימות, מ"מ יש אנשים שיופיהם החיצוני נובע מפנימותם.
- עיין בראשית רבה (פרשה ס' י"א), ויצא אמר כסף, ר' הונא אמר קונב, רבנן אמרי קליות ואגודים. וקליות הוא חובינין מכל, אלא ללמדך שאם יוצא אדם לדרך ואין צאטריא עמו מסתגר הוא. משמע שאליעזר לקחן עמו כבידה לדרך, ולפ"י אפשר דשרי, וכ"כ בתורת משה לחת"ס ד"ה אל תאחר, וכ"כ בדברי מהר"א (אסאד).
- בחסכת אדם (משפטי ארץ פ"א ס"ג) כתב, שדבר מועט מותר להוציא לחו"ל, משום שבאופן זה לא יתקרב השעור. וכע"ז כתב בספר אמרי נועם (ד"קוב מועדים ב' ש"ת סימן ב'), שבמתנה מועטת שרי. ועיין לקמן מ"ג י"א מ"ש"כ בזה עוד.
- ז"ל הש"ע שם, אין מוציאין פירות שיש חיי נפש מארץ ישראל, וכ"ה בגמ' ב"ב שם "דברים שיש בהן חיי נפש".
- הנה במסכת שביעית (פ"ה מ"ו) איתא, דאין מוציאין פירות שביעית לחו"ל. ובבית דב"ז לפאת השולחן (פ"ה מהל' שמיטה י"ח) עמד בזה, מדוע אמרינן דהוא דווקא בשביעית, והרי גם בכל השנה אסור להוציא פירות מא"י לחו"ל, וכדאייתא בסוגיא דב"ב. ותיקן, דהא דב"ב אינו אלא איסור מדרבנן, ומש"כ בשביעית הוא איסור דאורייתא. וזו כוונת רבינו שליט"א, דהא דאסור מדאורייתא היינו רק בשביעית, ומש"כ הכא אינו אלא תקנה דרבנן. ועיי"ש מה שהאריך
- והיינו לאפוקי אליעזר שהיה נענני. [ולחרי"ז ה' י"ל, שאליעזר עבד אברהם היה דיוני בני נמו, ולא כעבד כנעני של ישראל, וכמ"ז שלא היה לאבות דין שראל, ולא שאפילו הם קיימו את התורה, מ"מ בני בתם לא קיימו. שהרי דין זה שאין מוציאין פירות, הוא משום שוב א"י, וכמוש"כ בבית דב"ז שם. והרי עתה עבד כנעני בכלל מצות ישוב א"י, כדאייתא בגיטין (דף ח' א'), דהמזכיר עבדו לחו"ל יצא לחרות, ופרש"י לפי שמפקיעו ממצות ישוב א"י. הרי שעבד כנעני שייך בישוב א"י].
- מטעם שוב א"י, ושייכת תקנה זו דאינה אלא משום ישוב א"י. ולפ"י, לכא"נ גם בזמן אברהם אבינו אינה שייכת, שהרי לא היו עוד ישראלים חוץ מאברהם].
- חלק, לפתח חטאת וכן כתב כי יצר לב האדם רע מנעוריו משננער לבא בעולם, א"כ עשו הרשע שעקר מיטורן של אמו כדאמרינן בבראשית רבה ושיחת רחמה, וכן אמר ביומא פרק יוה"כ אילחישו לה ולא אילחישת קרי עליה וזו רשעים מרחם, אלא אלו שבבטן יש להן יצה"ר הן אותם שנבראו מן מתקע"ד זרות, שבבטן יצרם הם עיי' פנים שממרין באביהן ובאמן. ולכן נשלחה איבה בין יעקב ועשו בקטנותם פן ילמד יעקב מעשו. ובעיני יעקב לסנהדרין (דף צ"א ב') כתב דאמר משעת יציאה היינו מחודש הראוי ליציאה, והיינו מ"ז חדשים ובוה א"ש. ובאילת השחר כתב לתרי, דזכא נאמר לה שני גויים בבטן, היינו שהאומה היתה מפרכסת ורוצה לצאת, ועל אומה אין שייך למר ששולט רק משעת יציאה.
- בגור אריה ביאר, דהיינו דוקא שאין האדם חוטא ביצר הרע להיות מתאוה לחטאו קודם שנולד, שאין יצר הרע בא אלא אחר הלידה, אבל כאן מה שעשה עשו לא בשביל יצרו, אלא מפני שרצה לצאת לשוב אל מינו וטבעו, שכל דבר דובר מתעורר אל טבעו, ולפיכך כשבא יעקב לבתי מדרשות היה מתעורר אל רוח הקודש, ומתעורר לצאת בטבעו, וכן עשו כאשר היתה באה לפניו בתי עבודה זרה, ולא משום יצרו הרע.
- וכן הקשה בפני דוד (אות ג') בשם רבנו ישעיהו, והקשה עוד מהא דיומא שם. והביא בזה דברי המהרש"א ונאר שבע לסנהדרין שם. והביא שבספר תוספת יום הכפורים ליומא שם תירץ, דלעולם בעוד העובר בבטן אמו יש בו יצה"ר, אבל לא ניתן רשות לגמרי ליצה"ר שישולט באדם עד שעת יציאה, ודיקא נמי דקאמר אנטונינוס מאימתי שולט באדם עכ"ד. וכ"כ בערוך לר' (דף נד' ב'), דודאי היצה"ר מוטבע בגוף האדם ונוצר עמו, אבל אין לו שליטה להכריח לאדם עד שנת יציאה, אבל כיון שיש יצה"ר בו ניכר לפעמים התפץ להרע ולכן בעשו היה מפרכס לצאת. וכתב דבזה מתורץ נמי הא דזוורו רשעים מרחם. ועיי"ש בפני דוד מה שהאריך בזה. וכ"כ במשכיל לדוד, דאיכא למימר דהיינו שלא ניתן בו כח לפעול הרע עד שעת יציאה, ומ"מ היצה"ר ניתן כבר משעת יצירה להתאות לרע. וכע"ז השיב רבינו במכתב נוסף "הרוח כבר הי' בהם".
- וכע"ז השיב רבינו במכתב נוסף "הוא סימן מן השמים". וברוקח כתב וז"ל, וא"ת איך היו יודעין בבטן אמן כשהיתה עוברת לפניו בתי כנסיות או לבית ע"ז. אלא מלאכו של עשו היה מכניס בו יצר הרע ומודיעו, ושרו של יעקב היה מכניס בו יצר טוב. ואל תאמר מאחר שעי' המלאך נעשה אין פשע לעשו על כך. אלא כדרך שהיה עשו עתיד לעשות כן היה מלאכו מורה לו בבטן אמו, וכשהיה יעקב רוצה לצאת לבתי כנסיות היה עשו דוחקו, כדרך שהיה עתיד לבטל ישראל מן התורה ולמור גזירות עליהם. וכע"ז כתב בפי' לבר' (פס"ג ו'), ד"ל דאע"ז דלית בהו יצר הרע, על ידי מולם דחוזו בעתיד מתעוררים לדבר. ועיין באר שבע לסנהדרין שם שביא, שיש יצר הרע בתינו נווני, יצר הרע המחשבי ויצר המעשי, כדיון שבעודנו בבטן לומד כל התורה כולה, ודאי יש לו שכל ג"כ לבחור טטוב ולמאוס ברע ע"י היצר טוב שבו המחשבי וממילא ג"כ איפכא. והכי נמי יעקב ועשו כשלמדו התורה בבטן אמן, בחר יעקב בתורה ולכן כשבטן עשו בבטן יצה"ר קודם היציאה, אבל בולד עצמו אינו שולט יצר הרע דא"כ היה בועט אינו שולט, וכן עשו לפניו בתי עבודה זרה, והכל במחשבתם ובכח יצרם שהיה להם בעודנו בבטן זה טוב וזה רע, אלא שאח"כ בשעת הלידה סטר להם המלאך על פיהם ושכחו מחשבתם הראשונה, ובא להם היצה"ר המעשי המסית האדם לעשות המעשים הרעים ועל זה נאמר לפתח חטאת רובץ, אבל קודם לכן היה להם היצר המחשבי. [ובמכתב נוסף נשאל רבינו כע"ז, מדוע היה יעקב מפרכס לצאת שבתורת על בתי כנסיות ובתי מדרשות, הרי היצר הטוב מניע לאדם רק כשהיה בגל י"ג. והשיב "עיי' העתיד"].
- וכע"ז השיב רבינו במכתב נוסף "הרי כתב יצור מרשעים מרחם עיי' יומא פ"ג א'". עיי"ש בגמ' (דף פ"ב ב') ההיא עוברת דארחא, אתו לקמיה דרבי, אמר להו זילו לחושו לה דיומא דכפורי הוא. לחושו לה ואילחישא. קרי עליה בתם אצרך בבטן ידעתיך ונ'. נפק מינה רבי יוחנן. ההיא עוברת דארחא, אתו לקמיה דרבי חנינא, אמר להו לחושו לה, ולא אילחישא. קרי עליה זורו רשעים מרחם, נפק מינה שבתאי אצר פירי. ובח"א מהרש"א לסנהדרין שם כתב, דיש להקשות מהא דאמרינן בפרק בתרא דיומא הוא עוברת דארחא ביה"כ אתאי לקמיה דר"מ א"ל לחישו לה ולא אילחישא קרי עליה זורו רשעים מרחם, מהא מוכח ששולט יצה"ר גם במעני אמו, ובהא יש ליישב דעיי' אמו כי התם אפשר שדולט בו יצה"ר קודם היציאה, אבל בולד עצמו אינו שולט יצר הרע דא"כ היה בועט אינו שולט, וכתב דמ"מ קשה, מהא דדרשינן גבי ויתרוצו הבנים בקרבה, שהיתה עוברת על פתח עבודת כוכבים והיה עשו מפרכס לצאת. לכא"נ כוונת רבינו, דאח"כ בדברך כלל היצה"ר מגיע רק אחר יציאתו של האדם, אלא שהכא הקדים לבוא. וכן מבואר בספר משכיל לדוד, דלפמ"ש"כ בספר חסידים דאלו שיש להם יצה"ר בבטן הם מתקע"ד זרות וכו', א"כ י"ל דמאי דאייתא בחלק משעת יציאה היינו עפ"י רוב.
- דהא רבי ס"ל התם דמשעת יצירה, וכ"כ בפירושו הר"ב, דרש"י תפש בכאן שטתו כדברי האומר שיצר הרע נתן באדם מעת יצירה שנאמר ובחטא יחמתי אמי, ואעפ"י שלמעלה בסדר תולדות נח בפסוק מנעוריו תפש שטתו כמאן דאמר משעת לידה כדכתיב לפתח חטאת רובץ, ודבריו סותרין זה את זה, כן דרך רש"י בהרבה מקומות כשיש מחלוקת בין החכמים ושניהם מביאין ראיה מן המקראות, כשמפרש הפסוקים מביא דברי מאן דהוא על הפסוק המסייע לו, ולפיכך בפסוק מנעוריו המסייע למאן דאמר משעת לידה תפש שטתו כמנוו, ובפסוק זה דיתרוצו הבנים המסייע למאן דאמר משעת פקידה, תפש שיטתו כמותו, דאמר דעשו רץ ומפרכס לצאת על בתי ע"ז.

בא אחיך במרמה ויקח ברכתך (כ"ז ל"ה)

תשובה ד': רמזו לו מן השמים שיאמר כך.
 תשובה ה': כבר שנה מה שיכול ולא יכול יותר.
 תשובה ו': אמר את האמת²².
 תשובה ז': לא ידע שהוא רשע²³.
 תשובה ח': מצוה עשה²⁴.

איך היה מותר ליצחק לומר לעשו בא אחיך במרמה, דלכא'ו' הוא לה"ר ובפרט שיעקב נכנס בזה לסכנת נפשות, וגרם לעשו לרדפו ולשנאו¹⁷.
 תשובה א': בלא"ה היו יודעים אח"כ ואדעתא דהכי הלך¹⁸.
 תשובה ב': מאותו הטעם שאביו הבין שזה יעקב גם הוא הבין¹⁹.
 תשובה ג': מרמה מתרגמין בחכמה²⁰ א"כ גילה לו שהוא חכם [ו]יאהבנו²¹.

17 באילת השחר כתב, דצ"ל שהיה ליצחק צורך לומר לו, ובמצוות שבני נח לא נצטוו, במה שראו צורך שלא לקיים לא קיימו, כמש"כ בפ"ב בנפש החיים שער א' פרק כ"א.
 18 וכן מובא בספר דרך שיחה בשם רבינו, דזה מילתא דעבידי לאיגלווי ויודע לו בסוף ואין איסור בכה"ג.
 19 וכע"ז השיב רבינו במכתב נוסף "בלא"ה הבין עשו שזה יעקב", ובמכתב נוסף השיב רבינו "הוא הבין מעצמו ולא חידש לו דבר", וכע"ז השיב רבינו במכתב נוסף "לא חידש כלום, כבר גלוי".
 20 וכע"ז השיב רבינו במכתב נוסף "במרמה היינו בחכמת התורה", וכדאיתא בב"ר (פס"ד ד) בא אחיך במרמה, ר' יוחנן אמר בא בחכמת תורתו, וכן פרש"י, וכע"ז בתרגום אונקלוס ותרגום יונתן, בא אחיך בחכמתא.
 21 וכע"ז כתב בספר הכתב והקבלה, דהנה האבן עזרא כתב, שהוציא שקר מפיו לומר ע"ע אנכי עשו בכורך, וזה יקרא מרמה, וכתב דאין זה נכון, כי חלילה לחשוד אביו יצחק ולהאשים נפשו בעון חמור לדבר לה"ר ולגנות שום אדם אף כן לטוב, כי מעשה יעקב בזה חשבו גם יצחק לזריות גדולה, ולזה לא כעס עליו ואדרבה אמר גם ברוך יהיה.
 22 כלומר דיצחק אמר לעשו את האמת, ונע"ן פרש"י לשבת דף ק"ח ב, מימי לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי, שאם מי שאמרתי עליו דבר ושאל אם אמרתי כן עליו, לא חזרתי בי לאמר אינו כדבריו, לפי שמתחלה אמרתי, וקסבר כל מילתא דמתאמרא באפי מרה לית בה משום לישנא בישא, וכן מפרש במסכת ערכין, ועיין ח"ח הלכות לה"ר כלל ג', בבבלי"ח אות א'.
 23 דלא ידע יצחק שעשו רשע, ומחמת זה ישנא את יעקב.
 24 דיעקב עשה מצוה בכך, וא"כ אין בזה משום רכילות.

המשך מעמוד 3

שיחת התלמידים

ועמדתי ליד אנשים, ואמרתי לעצמי, הרי לאנשים כואב, הם רוצים להגיד גוט שאבעס למישהו, ואני יודע שיבואו אליי, אז אני אחזיר להם (בשונה ממרן הקה"י שלא אחז מעצמו ולא סבל זאת, שכביכול במקום החזו"א יש אותו, הוא היה רגיל לומר: 'אני מדפיס 1,000 ספרים, ואני חושב שיש 10 אנשים בעולם שמסתכלים בזה, וצריך להוקיר להם טובה על כך).

ופעמים שאנשים תמהים, כיצד יתכן אדם שהתייעצו עמו ברפואה ובמסחר, והוא עצמו אין לו שום שמץ, וזה קושיה גם על האנשים, למה שאלו, וגם עליו כיצד לקח אחריות, התשובה לכך היתה, כאשר קיבלתי ממנו מסכת כלה רבתי והוא אמר לי שכתוב פה דבר מעניין שכאשר באים לרבנן ושואלים אותם, וכי הם תגרנין, ואומרים חז"ל שם מסכת כלה, שהתורה אומרת אני עונה, (וח"ל פ"ה): 'איהי דקאמרת, אע"ג דלא קרוב, מעצי וידעי, והיא עצתא, דילי היא, ומשמאי היא דאסכים דעתייהו' [וראה פירוש הרב שם, ובארחות יושר ערך רוח הקודש] ולכן היו סתירות כמה פעמים, על אותה שאלה, ואכן אם זה תשובה שלו אז זוהי סתירה, אבל כיון שהתורה עונה, אז לתורה יש עוד חשבונות שאנחנו לא מכירים, וזכורני שפעם היה איזה פסק מהחזו"א, שהוא אמר הפוך, וזה כלל לא פלא, כי הורו לו מן השמים אחרת, לומר באותה העת, וזה 'יודע דעת עליון' ואין לנו כזאת דרגה היום.

מה שאפשר לקחת וללמוד, וזה נוגע לכולנו, שהרי ידוע שבגיל 16 החליט לגמור את הש"ס, ולא הצליח ובגיל 17 גם לא הצליח, ורק בגיל 18 הצליח, והיה לו קושי גדול, וניסה עוד פעם ועוד פעם, עד שהצליח.

וזה יכול להועיל לכולנו ברפיון בתורה במידות בתפילה בכל דבר, היתה לנו דמות שאפשר ללמוד ממנה לא להתייאש.

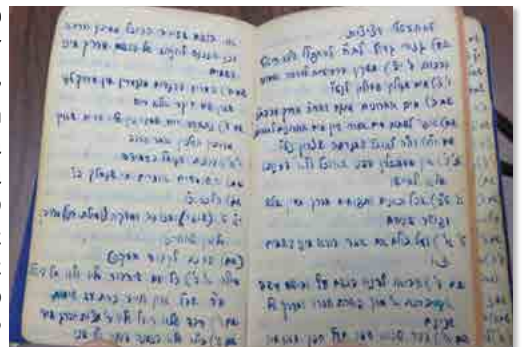
'משמת ר"ע בטל כבוד התורה - שהיה דורש על כל תג ותג' (סוטה מ"ט א' ופירש"י שם), בכל דבר ראו את זה אצלו, ובפרט בספר 'טעמא דקרא' שבכל דבר בתורה - בפסוק כשכתובה מילה עם וי"ו ובמקום אחר בלי וי"ו, מיד כתב ע"ז הסבר, כי אין דבר ריק בתורה, בכל דבר יש תילי תילים של דברים, וזה באמת כבוד התורה, וזה ה'בטל כבוד התורה' שבדורנו, וחז"ל אומרים (ר"ה י"ה א) ש'קשה סילוקן של צדיקים, כשריפת בית אלוקינו, רק החילוק הוא שבשריפת בית אלוקינו יש ת"ב ויש נחם וכו', היום אין מי שיתקן דבר כזה, ורק הקב"ה הוא ינחם אותנו על האבידה הזו, והקב"ה ינחם כל אדם באופן פרטי, כל אחד יכול לבקש מהקב"ה 'נחם', ויה"ר שזוכה לתחיית המתים ולביאת גוא"צ, במהרה בימינו אמן.

נכתב מתוך סרט הקלטה, מהספד שנערך בישיבת 'כנסת יחזקאל' אלעד, ונערך ע"י מערכת הגליון

זה אני לא יודע מה הולך, הוא היה חרד מאוד מלפסוק הלכה), אבל החזו"א היה שם ושאלו אותו, והוא אמר לו שזה לא אוהל, אדהכי והכי הספר נפל בין כה, כך היה דקדוק ההלכה בקפידה בבית בו גדל הרב.

השמירה על מנהגים אצלו, גם בבית אביו, וגם אצלו, היתה מיוחדת, פעם נקרע לו המתלה של המעיל והלך לאחותו, הרבנית ברזם, ורצה שתתפור לו, למחרת בא עוד פעם, וביקש שוב שתתפור, וראתה שזה גזור, והתפלאה, אז הוא אמר לה, שכחתי שאתמול היה ר"ח, והמנהג לא לתפור, ואני לא רוצה ליהנות מדבר שהוא נגד המנהג, ולכן גזרתי אותו, לא מדובר פה במעשה שבת, אבל הגוף הקדוש הזה לא יכול היה לסבול דבר שהוא נגד המנהג.

כל מילה של החזו"א אצלו, היה עולם מלא, בשנת תשנ"ד במלחמת המפרץ, הוא הרגיע את הציבור, מרן הגר"ד פוברסקי אמר לו שהוא רוצה ממנו ברכה, כי יש לו זכות שהוא הרגיע את כולם, ומאיפה באמת הוא היה כ"כ בטוח?, כי החזו"א אמר שבב"ב לא יהיה פצצות, ובזמנו באו למרן הגר"ד קרליץ צוק"ל, ושאלו מה בדיוק היה הסיפור אצל החזו"א, אז הוא אמר, שפעם נפל אחרי הכביש השחור, היכן שהיה בית חרושת 'ארגמן', נפלה שם פצצה, והחזו"א אמר 'ווייסט אויס אז 'ארגמן' איז נישט בני ברק' (נראה מפה, שארגמן זה לא בני ברק), ומני אז קבע הרב על סמך מילים אלו שבבני ברק לא יהיה, ולא עוד אלא הרב חידש שהחזו"א לא התכוין בשטח של בני ברק, אלא בבני ברק הרוחנית, היתה פעם אשה שגרה אחרי הכביש ברמת גן, ולא יכלה לבוא לבני ברק, והיא שאלה מה לעשות, היא מאד פחדה, אמר לה הרב, אם תקבלי על עצמך, לקרוא את המגילה בט"ו, כמו בבני ברק, את שייכת לבני ברק, הדביקות בכל מילה של החזו"א, זה היה משהו מיוחד, לא היה דבר כזה.

יש לי פנקס, שכתבתי בו את כל המוקמות ברמב"ם שלא מצאתי להם מקור. אחד מדפי הפנקס עם ציטוטים מהרמב"ם, שרבינו חיפש להם מקור טרם תיבת החיבור, ככל הנראה

שיעורי הירושלמי

נמסרים לטובת נשמת רבינו מרן זצוק"ל ע"י בנו הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א

מנחה בבית המדרש 'לדרמן' בשעה 13:10, השיעור לאחר מנחה

בימים אלו נפתח הלימוד במסכת מעשר שני

וניתן לשומעם במערכת 'קול הלשון' ובמספר ישיר 073-321-2004

לו, זה לא הדרך, מני או יצא לי כל החשק לגבאות.

עוד סיפר הרב, שה' אחד שצועק על הישיבה, שמפריעים לו בלימוד, ופעם כשהיה ילד פתח את החלון ולמד בקול, ובא אותו שכן וצעק, כאשר ירדתי הייתי בטוח שהחזו"א יעיר לי כראוי, אך בסוף אמר לו החזו"א עשית טוב, והוא לא צודק.

עוד סיפר הרב: אבא למד איתי [בגיל שנים עשרה] בלילות שבת, פרק כל שעה [בפסחים] וכשסיים ללמוד עמו את הפרק ידע זה כ"כ טוב, עד שיכל לפלפל בזה עם רבנים גדולים, והחזו"א ה' יושב בצד ומקשיב, ואף העיר להם הערות.

גם בבחרותו, המשיך הרב לבוא על ביתו של החזו"א, גם כאשר הלך לישיבת לומז'א בפ"ת, היה חוזר בכל שבת כדי לשהות במחיצתו של החזו"א, הבחורים בישיבה וביניהם המשגיח הגר"א דושיניצר צוק"ל היו שולחים עם הרב שאלות אל החזו"א, כך בכל שבוע.

מעשה מעניין אירע עם הרב בבחרותו, פעם אחת - בהיותו בחור - קנו להרב, חליפה חדשה, והוא בא לחזו"א ואמר שלא נהנה מזה כלל האם צריך לברך שהחינו, השיבו החזו"א, אין כזה דבר לא נהנה בכלל, מסתמא קצת אתה נהנה, אתה צריך לברך, השיב הרב, יודע אני בעצמי שאיני נהנה כלל, אמר לו החזו"א כמעט שאין שייך כזה דבר, אבל אם יש לך ספק תברך על פרי חדש, וכך עשה הרב.

תפקידים מיוחדים היו להרב בבית החזו"א, אחד מהם היה לשתות את כוס היין של הקידוש, וכל פעם סבל מכאב בשיניים, והוצרך לשכב חצי שעה במיטה, פעם אחת סיפר על כך לחזו"א, החזו"א הקשיב ואמר: 'תמשיך לשתות ולא יכאב לך', ומאז לא כאבו השניים, הוא בירך וזה הפסיק.

פעמים שהיה הרב הולך יחד עם החזו"א לבדוק את חוטי העירוב, הרב הוסיף: 'ותמיד זה היה קרוע'.

תפקיד נוסף היה להרב בבית מדרשו של החזו"א - ליטול את ידי הכהנים משום שהרב היה בכור שדינו ליטול כאשר אין לוי.

עוד סיפר הרב: 'פעם הלכתי עם החזו"א ברחוב [במקום שהיום סוף רחוב חזו"א, ליד ה'בית קברות'] ולפתע אמר לי, שבמקום שעכשיו אנחנו הולכים עברו כאן ודיברו בלימוד התורה, ואמר החזו"א שבמקום שעברו בני תורה ודיברו בלימוד אפשר להרגיש את זה, 'להגיע לדרגה זו, אפשר רק ע"י לימוד התורה הקדושה' סיים הרב.

בדבר ההליכה היומית - סיפר הרב - שהיה מטייל עם החזו"א יום יום, אז אף אחד לא היה מסתובב ברחוב, יום אחד העיר אחד מן התושבים לחזו"א, 'אין לך מה לעשות כל יום, תאמר קפיטל תהילים', אחר זמן מה, ביום מן הימים, ביקר הלה אצל החזו"א, וראה שזה החזו"א, הוא הרגיש לא נעים, וביקש סליחה, אמר לו החזו"א בפשטות: 'למה? צדקת, אני עושה מאז את עצתך'.

באחת הפעמים, בסיום שהיה עורך בערב ר"ה, היה החזו"א נכנס להשתתף בסיום באומרו שאע"פ שמן הדין אסור לי לצום משום בריאות, מ"מ משום מהיות טוב וכו' נכנס להשתתף.

כאשר חיבר הרב את ספרו 'נחל איתן' כתב החזו"א הערות [והרב הכניסם בגוף הספר במהדורות שלאחר מכן], וגם מני אז הורה החזו"א לגבאי בבית

עם החזו"א בדירתו, אביו מרן בעל הקה"י היה מקפיד על כל צעד ושעל להפנות את השאלות אל הדוד, החזו"א היה מכריע בכל תחומי החיים, לכל המשפחה ובכללם גם להרב.

עדות נאמנה שח הגר"מ מונק שליט"א, בשם ר' אפרים פוטלסקי ז"ל, שהיה נוכח כאשר הגיע משפחת קרליץ לא"י וראה את הרב שהיה אז כבן 5 מתרפק על דודו ומספר 'פעטער איך האב געמכט א סיום אוף חמשה חומשי תורה' [דוד, סיימתי חמשת חומשי תורה], כאשר היה צעיר לימים היה הרב מתלווה יחד עם המשפחה לדירת הנופש בצפת, שם - סיפר הרב - הוא קיבל בגיל צעיר חינוך מהחזו"א, וכך היה המעשה: כאשר ה' הרב בן ח' היה בצפת עם משפחתו והחזו"א, ואביו לא היה אז, והוא קצת השתובב, כדרכם של ילדים, ותוך כדי המשחק נשבר חלון על ידו, החזו"א ניגש ונתן לו סטירה, ואח"כ אמר לאמו שזה הסטירה ראשונה שנתן, לאחמ"כ אמר החזו"א לאמו של הרב: ראי, את טהרת הילדים כמה הם צדיקים, עד לפני כמה דק' השתולל, רק קיבל סטירה וכבר הוא יושב כמו ילד טוב.

הרב היה רגיל להוסיף על מעשה זה: 'הייתי רגיל לקבל מאבא מכות הרבה פעמים, כך הוא הדבר, שקטנים עושים שטויות צריך לחנכם, גם אחיותי קבלו מכות, כשצריכים, צריך לתת, אני נזכר שהיה פעם שהתפללנו ואמרו תחנון, ולא היה מקום לשבת, וישבתי על הרצפה כדי לעשות נפילת אפים, אבא נתן לי מכה ואמר לא צריך להיות משונה'.

הרב היה רגיל גם לשאול את החזו"א שאלות ילדות, שהתעוררו לו, הכל סביב התורה, כמובן, 'מהו הפרק הכי קשה בש"ס? שאל הרב, והחזו"א השיב: 'פרק כירה', כאשר הגיעו יחד עם החזו"א לאפיית המצות, הרב שהיה ילד קטן, שאל את החזו"א בתמימות: 'מה אני יעשה', החזו"א השיב בחמימות: 'אתה תצעק כל הזמן ליד הפועלים לשם מצת מצוה'. פעם העיז הרב ושאל את דודו: 'אתה צדיק?', החזו"א השיב: 'לאנגער צדיק' [צדיק סופית], כשהוסיף הרב לשאול: 'אתה מל"ו צדיקים?' השיב: 'מהל"ז'.

עוד אמר הרב: 'כשהייתי ילד צעיר מאד, שאלתי פעם את החזו"א למה הוא כותב את הספרים שלו בצורה כל כך קשה, והשיב: מה אתה רוצה שכל העמרצ"ם [עמי הארצות] יבינו גם...'

החזו"א היה מתייחס בחביבות, למעשי הרב בילדותו, ועל כך שח הרב, שבילדותו היות וראה את אביו מוציא הרבה ספרים, רצה גם, הלך וכתב מחברת הלכות סוכה, שכלל בתוכו דברים ששאל את החזו"א [דברים פשוטים], ובא לחזו"א לבקש הסכמה, החזו"א כתב לו, 'כתב יפה מאד'. כמו"כ בילדותו כתב הרב חיבור וקרא לו 'שיח השדה', אמר ע"ז החזו"א בחביבות: 'טרם יצמח'. [כעין לשון הפסוק פ"ב פס"ה בראשית].

את החביבות המיוחדת ניצל הרב, וכה סיפר הרב: 'בצעירותי, נסענו לנוח בצפת בחודש אב יחד עם מרן החזו"א, ולמדתי מסכת תענית, ובקשתי מהחזו"א שילמד איתי, הוא הסכים ולמד איתי כמה ימים וחלק מהחידו"ת שנתחדשו לי ממנו כתבתי בשיח השדה ח"ג מס' תענית'.

גם הערות מידי פעם היה מקבל מדודו, כאשר הלכו פעם על שפת הים, ראה הרב שמוכרים תירס, וביקש שיקנו לו, אמר לו החזו"א את הגמ' בקידושין (מ"ב) ת"ר האוכל בשוק הרי זה דומה לכלב.

כמו"כ סיפר הרב, הרב שהלך פעם עם החזו"א [בילדותו] ברחוב, והי' סוכריה בפיו, ואמר לו החזו"א להוציא את הסוכרי' מהפה, ולברך שוב שהכל, כיון ששינה את מקומו מהבית לרחוב.

נערותו וצעירותו בצל החזו"א

לאחר הבר מצוה - סיפר הרב - 'היה לי חשק להיות גבאי, [בבית מדרשו של החזו"א], חילקתי העליות במנחה בשבת, והיה שם "רב" ועשיתי לו עם תנועת ידי שיבוא לקבל עליה, [בלי לקרוא בשמן], אחר התפלה העיר לי החזו"א: 'וכי עם היד קוראים לרב? האם לא יכלת לשאול בשמו ולקרוא

לא נתן לישון, בבוקר התברר שהוא נפטר, הרבנית ע"ה היתה מוסיפה שבכל אותה העת, בתם הרבנית חנה ע"ה, בכתה יותר מהרגיל, רק בבוקר הבינו את שאירע.

בכל שנה היה הרב מביא להג"ר ראובן כץ זצוק"ל מפ"ת מהמצות חבורה של החזו"א, שנה לאחר פטירת החזו"א המשיך והביא לו מצות, שאל הגר"א זצוק"ל להרב, האם עכשיו הם ג"כ כל כך מהודרות כמו בחיי החזו"א?, אמר לו הרב: 'אדרבה עכשיו זה עוד הרבה יותר מהודר, כי החזו"א עם כח ההכרעה שלו גם ה' מיקל לנו, עכשיו כשהוא לא נמצא מחמירים בכל ספק קל'.

ביום פטירת החזו"א בסדר החובות של הרב, היה יוצא תמיד, להתחיל את הפרק מי שמת בב"ב, הרב ראה בכך סימנא מילתא.

היה יוצא תמיד, להתחיל את הפרק מי שמת בב"ב. הרב זצוק"ל בציון החזו"א

סיפר הרב שבשעת הלוי החזו"א, אחד המשתתפים אמר בזלזול, מה מתרגשים כאן יותר מאיש אחר, ולבסוף עקץ אותו עקרב, והוצרך ללכת לבית החולים.

סיפר חתן הרב, הגר"ש שטינגמן שליט"א:

כי גם היה יומיים "שלא היו בני אדם". מודעת אבל שפירסמה עיריית בני ברק טרם ההליה

'פעם אמר לי הרב בנוגע לקביעות של הלימודים היומיים שלו כי הוא מקפיד על זה

חוק ולא יעבור וסיפר דבר פלא. כי הוא רגיל בקביעות הזו עוד מימי צעירותו מחיי מרן החזו"א, והנה ביום שנפטר מרן החזו"א, היה פטירתו בשבת קודש וקברו אותו רק לאחר שבת ביום ראשון, ואחרי שחזרו מהלויה היה עייף שבור ורצון, כי גם היה יומיים "שלא היו בני אדם", מאז שנפטר, וגם כל הבלגאן, ועדיין לא הספיק ללמוד את לימודי חובותיו היומיים, והרגיש שהוא כ"כ שבור ורצון, עד שממש לא היה טעם לפתוח גמרא וללמוד, מרוב התשישות שהיה שרוי בה, והוא ידע שאם ינסה, לא יתרכז ולא יבין כלום. אמנם, החליט, כי קביעות זו קביעות, והתיישב ללמוד את סדריו אפילו שמרוב עייפות ותשישות ממש לא הבין כלום, בכל זאת לא ויתר וגמר את החוק היומי שלו, העיקר לא לבטל קביעות!'

בכל שנה היה רגיל הרב לחלק את לימוד כל הש"ס, בכלל חזו"א, לעילוי נשמתו של מרן החזו"א, האברכים היו מקבלים ע"ע כל אחד מסכת אחרת, ופעמים שכמה קיבלו על

ז"ה רגיל הרב לחלק את לימוד כל הש"ס. הרב בחלוקה, בהיכל כולל חזו"א. כשעט ונייר המסכתות בידו

עצמם מסכת אחת יחד, גם לאחר שהרב הפסיק ללכת לכולל, חתנו הגר"י צביון שליט"א, המשיך את מסורת חלוקת הש"ס.

מדרשו, שיתן להרב עליה בשבת בפרשת עגלה ערופה.

כאשר נפתחה ישיבת פוניבז', לקח הרב מפוניבז' את הגאון ר' אבא גרוסברד זצ"ל, ועוד קבוצת בחורים טובים. ביניהם, לימים מרנן האחים לבית משפחת אדלשטיין, והוא מאד רצה שגם הרב יעבור, ודיבר עם הרב כמה פעמים על זה. אבל - אמר הרב - שאלתי את החזו"א, והוא אמר לי: 'לא מחריבים ישיבה'.

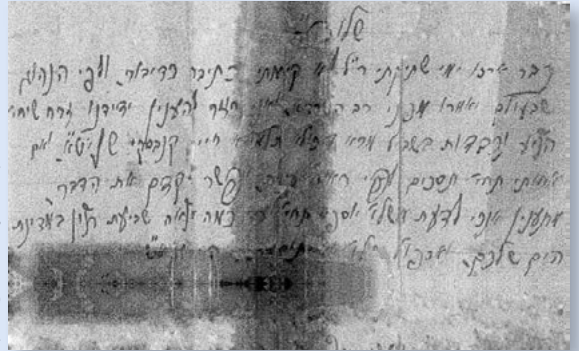
גם כאשר הגיע הרב לגיל השידוכים, היה החזו"א, זה שמטפל בכל העניינים, ולא אחר, גם מרן בעל הקה"י לא התערב כלל בשידוכים, הרב היה חוזר ואומר: 'שידוכים הכל תלוי בס"ד יש והולך מיד, ויש

גם כאשר הגיע הרב לגיל השידוכים, היה החזו"א, זה שמטפל בכל העניינים. חתונת הרב

שמתעכב הכל מה שנגזר, אני כבר בן שבע עשרה וחצי החזו"א רצה לחתן אותי, ורק בגיל עשרים וארבע התחתנתי, החזו"א בעצמו דאג להצעות שידוך בעבורו, וגם ראה בחותנו מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, כמתאים לכך, וכך סיפרה הרבנית ע"ה: 'החזו"א מאד העריך את אבי, ומיד כשראה אותו עוד זמן רב, לפני שהתארסנו אמר שהוא רוצה אותו שיהי חמוי של הרב'.

ידוע גם מכתבו המפורסם של החזו"א, בדבר הצעת שידוך, בו הוא מכתיר את התואר 'מרא דכולא תלמודא'! - לא פחות - להרב, בהיותו צעיר לימים!

'מרא דכולא תלמודא'. המכתב המפורסם שכתב מרנן החזון איש על הרב זצוק"ל

ביום אירוסיו של הרב, אירע המעשה הבא, ממנו למדים אנו על מידת דקדוקו בהלכה של הרב, וכה סח הרב: 'התארסתי בל"ג בעומר, ואאמו"ר סיפר את ראשי באותו יום, ובאמצע התספורת עבר השקיעה, ונהי' יום ל"ד לעומר, הלכנו לחזו"א לשאול אם אפשר להמשיך וענה אם התחילו אפשר לגמור!' לולא תשובתו של החזו"א, לא היה ממשיך הרב בתספורת.

החזו"א היה מעורב בכל דבר, גם בחיי המשפחה, ומעשה באחיותיו של הרב, היו נוסעות כל יום ללמוד בבית ספר בתל אביב, כי אז עוד לא היה בית ספר בבני ברק. בוקר אחד אמר החזו"א לאמא שלו, שלא כדאי שהיום הבנות יסעו לבית הספר, [ודרכו של החזו"א ה' לא לומר פקודות, אלא שלא כדאי], והם היו ילדות קטנות ורצו לנסוע, ונסעו, ולבסוף במקום שעברו באותו בוקר היה פצצה בתחנה המרכזית בתל אביב, ובתחנה זו הם עוברים יום יום, וב"ה לא קרה להם כלום, הרב היה מוסיף: 'כנראה שהחזו"א התפלל עליהם, ולכן ניצלו'.

פטירת החזו"א

סח הרב: 'בלילה שהחזו"א נפטר התעוררתי באמצע הלילה, בערך בשלוש, והי' נדמה לי שכבר בוקר, וחשבתי ללכת כבר לבית הכנסת להתפלל, והעירו לי בבית, להיכן אתה הולך?, הרי עדיין לא בוקר, וחזרתי לישון, ואח"כ נתברר לי שבזמן שנתעוררתי זה ה' בזמן שהחזו"א נפטר, הלב

סקירה על קונטרס הזכרונות שכתב הרב זצוק"ל מתורת והנהגות מרנא החזון איש זיע"א

'לא העלנו על דעתנו שיבוא יום כזה'

כפי שנכתב, בחיי החזו"א לא כתב הרב הרבה הנהגות, ורק לאחר פטירתו אסף מתלמידים ומקורבים, וכתב את מה שהוא בעצמו זכר, הרב סיפר בענין זה כך: 'כאשר הייתי ילד, הגאון ר' יחיאל גורדון זצ"ל אמר לי, תכתוב כל דבר מהחזו"א, ואח"כ תתחרט אם לא תכתוב' אבל הוסיף הרב: 'חשבנו שתמיד נשאר להיות עם החזו"א, לא עלה על דעתנו שיבוא היום והוא לא יהיה איתנו.'

שמועות בשם החזו"א

הרב אמר כמה פעמים, שאין לסמוך על שמועות שאומרים בשם החזו"א, או בשם אביו, או בשמו, שבדרך כלל הם או שקר או בדיוק להיפך, והחזו"א אמר לו שרק מה ששומע ממנו כאן ליד השלחן יאמין, אבל מה ששומע כבר מחוץ לפתח הדלת שלא יאמין.

וכדי לסבר את האוזן, הוסיף הרב שאף שלפעמים אומרים נכון, מ"מ יש לדעת גופא דעובדא היכי הוי, שה' פעם שר' שמרל (גריינימן) זצוק"ל, הראה להחזו"א קטע עיתון שכתוב בו כמה פסקים מהחזו"א, א. שבמנחה בשבת קוראים בתורה משביעי של הפרשה הקודמת, ולבסוף התברר שהבעל קורא התחיל בטעות משביעי, אז אמר החזו"א שכבר ימשיך כך. ב. שהחזו"א הלך עם טלית במנחה, והתברר שפשוט לחזו"א נתלכך לו הכיפה, אז לבש טלית על הראש. וכמו"כ אם לא יודעים בדיוק את פרטי העובדות, יכולים לומר דברים שאינם נכונים.

עוד סיפר הרב שפעם כאשר היה אצל החזו"א, בא אחד ושאל את החזו"א שאלה, והחזו"א השיב לו, אמר החזו"א להרב לך עכשיו תשאל לזה שהיה פה מה אמרתי לו, ותראה שהוא יאמר לך להיפך ממה שאמרתי, וכך הוה, שאלו והשיב להיפך, הרב הוסיף: 'החזו"א ראה עליו ששמע מה שרצה לשמוע.'

"הרי כתוב [בגמ' שם] שמילתא דרמיה עליה אפשר". שער קונטרס הזכרונות שכתב הרב

'אמרתי לך לכתוב?'

כמו כן הוסיף הרב לספר על אחד שבא להחזו"א ושאלו על איזה ענין, והשיבו, ויצא לביהמ"ד, וכתב את תשובת החזו"א על דף, לאחמ"כ הוא חזר לחזו"א, לשאול אם כתב כראוי, אמר לו החזו"א: 'אמרתי לך לכתוב?'

קונטרס הזכרונות, הוא אחד מהספרים אותם לא הדפיס הרב זצוק"ל מעולם, אלא עבור בני משפחתו הקרובים, וגם זאת בתנאי שישמרו זאת בארון סגור, וכשיצטרך להם יעיינו בו, בקונטרס זה כתב הרב, את כל הנהגות שראה, או שמע מפי תלמידי ומקורבי החזו"א, אשר סמך עליהם, חלק מן הקונטרס נדפס במקומות שונים, אך אף פעם לא בשלימותו, גם אביו מרן הקה"י, עודדו להוציא זאת לאור, אלא שהרב נמנע, באומרו, שזה אחריות להוציא דבר כזה, והוא מפחד לקחת אחריות, הרב גם הוסיף שמידי פעם יש הוספות והערות ולכן נמנע מלהוציא דבר שאיננו שלם, אכן הרב התבטא פעם, כי כבר אמר לבנו הגר"ש שליט"א, שלאחר פטירתו יוכל להדפיס זאת, רק שהוא עצמו מיראי הוראה וחושש מזה.

זמן כתיבתו

את הקונטרס כתב הרב אחר פטירתו של החזו"א, ואסף זאת מתלמידים שונים, אחד מהם הוא ר' זרח שפירא, שהיה ממקורבי החזו"א, וכה סיפר הרב: 'השבוע הי' אצלי ר' זרח שפירא, הוא אמר לי שאמי ע"ה שידכה אותו ועד היום לא נתן לה דמי שדכנות, ומדין ירושה הוא רוצה לתת לי דמי שדכנות, ושאל אותי מה אני רוצה, אמרתי לו השיב הרב, שיכתוב לי כל מה שדיבר עם החזו"א, כך אסף הרב וליקט מכל מי שרק היה מקורב, עד שהדברים התקבצו לכדי קונטרס.

הנהגות מרן בעל הקה"י

פעם נשאל הרב, מדוע לא כתב גם מאביו זללה"ה קונט' הנהגות, כמו על החזו"א, והשיב, ראשית כי לא הסכים שיכתבו ממנו הלכות, שנית, כל זמן שהחזו"א היה חי, כל דבר היו שואלים אותו, אבא לא היה עונה בשופו"א, רק אחרי שנפטר החזו"א, ענה קצת!, אבל הוא מאד הקפיד שלא יגידו בשמו הלכה, הרב הוסיף: 'יהיה פעם אחד שהביא לאאמור"ר דפים עם הנהגות אלו, הוא זרק אותו עם זה מכל המדרגות, לא הסכים להסתכל על זה.'

'מילתא דרמיה עליה'

פעם אמר הרב, בנוגע לקונטרס הזכרונות, שאפילו זמן רב אחרי פטירת החזו"א, כחמישים שנה, הוא עוד נזכר בדבר הלכה שלא כתב מהחזו"א, אחד השומעים העיז פניו ושאל: 'הרי כתוב בגמ' (כתובות כ"ב) שאחרי שישים שנה כבר א"א להעיד על מה שראה לפני שישים שנה? השיב הרב על אתר: "הרי כתוב (בגמ' שם) שמילתא דרמיה עליה אפשר!!! דברי החזו"א הם 'מילתא דרמיה' - כך היתה דרגת החביבות לכל מילה של החזו"א בעיני הרב.

הנהגות שנכתבו בחיי החזו"א

בסוף ספר טעמא דקרא, הדפיס הרב הנהגות מהחזו"א ששמע מאמו ע"ה, את ההבדל בין הוראות אלו, להוראות שבקונטרס הזכרונות, הסביר פעם: 'בקונטרס הזכרונות' כתבתי הנהגות של החזו"א, אחר פטירתו, אבל ב'טעמא דקרא' הדפסתי בסוף הנהגות מאמי ע"ה, וזה שמעתי עוד קודם לפטירתו, את זה הסכים הרב להדפיס.

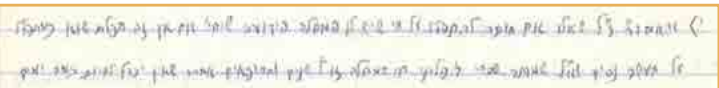
'בודאי, הרי יש שם דברים מהחזו"א'

הרב השתמש בהנהגות אלו שבסוף טעמא דקרא, גם לענוונותו האופיינית, כאשר באו ואמרו לו, שהגר"י אברמסקי זצוק"ל, אמר על ספר טעמא דקרא, דברים מופלגים, הרב אמר: 'בודאי, הרי יש שם דברים מהחזו"א' [כמובן גם בגוף הספר].

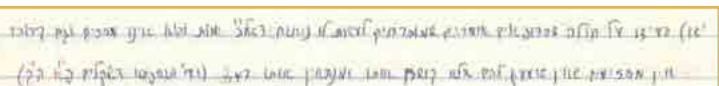
לכל הנהגה יש מקור

בכל הנהגות שכתב הרב בקונטרס הזכרונות, הוסיף הרב בכל הנהגה, במוסגר, ציונים, וראיות להנהגה הכתובה, הרב התבטא: 'בדרך כלל כל הנהגות של החזו"א, היה להם מקור קדום, הוא לא חידש זאת מעצמו, ולכן טרח לברר מקור לכל הנהגה והנהגה, גם בהנהגות שכבר נדפסו, אפשר לשים לב לזה.

קטעים חדשים הרואים אור לראשונה בכתי"ק של הרב זיע"א

אמור"ר ד"ל שאלו אם מותר להתפלל על מי שיש לו המחלה הידועה שיחי' אם אין זה תפלת שוא המכפלת על מעשה נסים וא"ל שמוותו שהרי ר' פלוני חי במחלה זו ל שנים והרופאים אמרו שאין יכול לחיות כמה ימים

העידו על חולה שהרופאים אומרים שמכרחים לעשות לו ניתוח דל"כ ימות והוא אינו מסכים וגם קרוביו אין מסכימים שאין שומעין להם אלא קושרין אותו ומנתחין אותו בע"כ (עיי' מג"א סי' ש"כ"ט סק"ו שנתנין לחולה תרופה בטח)

שיג ושיח

אודות הגר"נ חפץ זצוק"ל ממקורבי הרב זצוק"ל

ותפס את ידיו בשמחה, וכך אמר: 'תגיד להורי הבחור שאמרתי שידליקו הגז ולא יבעירו אש, ולאחר כמה שניות, שהבחור יקרב את אפו לגז, ויראו

הרב היה מברך בחיבות ונענה לבקשותיו. באחד מביקוריו אצל הרב

שיש לו חוש ריח', מיד אץ בנו של הגר"נ אל ההורים, וההוראה בידו, ועשו כאשר אמר הרב, והנה יש לו חוש ריח, ויהי לפלא! הרב נעתר לבקשתו של הגר"נ, וחוש הריח חזר... יש שיספרו על המופת שבדבר, אבל יש שיספרו, על גודל הענוה, להסתיר את המופת, בגז... כביכול הברכה של הרב אינה כלום... זה הגז...

'צריך את התפילות שלכם'. הגר"נ זצוק"ל בתפילה בכותל המערבי

בעת צרה, כאשר היה הגר"נ מתייעץ עם הרב, היה אומר לו הרב: 'כאשר צריך לבטל גזירה, עם הברכה שלי, צריך את התפילות שלכם'.

בזמנו ההדיר הגר"נ את הספר 'עטרת ישראל', בסידור חידושי התורה והמקורות היה זקוק לעזרה מת"ח מובהק, הרב שהיה יושב בזמן ההוא בכולל חזו"א, נעתר לבקשה, ויחד עבדו על הספר עד להוצאתו לאור עולם.

הרב זצוק"ל אף כתב בכתב ידו על הגר"נ שהיה מקורב לאביו מרן הקהילות יעקב זצוק"ל. ופעמים רבות הרב זירז אותו להוציא את ספריו ועודד אותו לזה.

חביבות מיוחדת ושמחה, היתה נסוכה על פניו של הרב, עת היה מגיע הגר"נ לביקור חג בימי חוה"מ, ובימי הפורים, הרב היה מברך בחיבות, ונענה לבקשותיו, באופן מופלא, שלא היה אצל אנשים אחרים, הגר"נ לא ויתר על ביקורים אלו, וגם כאשר היה חלש ביותר היה מגיע, ובני משפחתו עמו, בפעם האחרונה, הגיע עם אמבולנס במיוחד, אך ורק לחזות בצל פניו של הרב ולהתברך, יהי זכרו ברוך. תנצב"ה.

לרגל יום פטירתו הראשון החל ביום י"ב חשוון, הבאנו מעט מזעיר, אודות **הגר"נ חפץ זצוק"ל** מרבני העיר צפת, וממקורבי הרב רבות בשנים.

אחד ממקורביו של הרב שנים רבות היה, הגאון רבי נח חפץ זצוק"ל, מאנשי צפת של מעלה, עוד מלפני שנים רבות היה מקורב למרן בעל הקה"י שחיבבו מאוד, גם לאחר פטירתו המשיך בקירבה זו עם הרב זיע"א, על כך יעיד המשפט הבא שאמר הרב למקורבו הגר"י אפשטיין שליט"א: **'תודיעו לי כשרבי נח צריך להגיע, אני רוצה**

אני רוצה לפתוח לו את הדלת. הגר"נ הרב זצוק"לה"ה

לפתוח לו את הדלת.

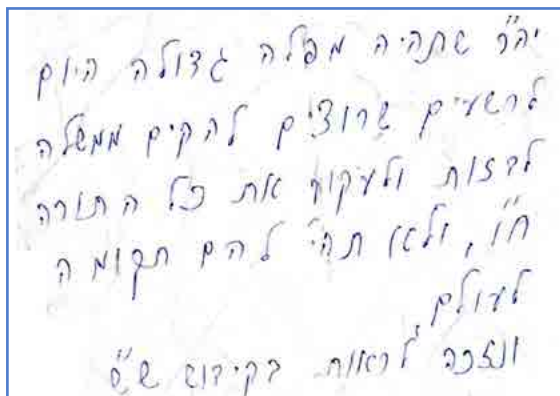
כל הוראה שהיה מקבל מהרב היה מקפיד עליה ביותר, אחד מן הדברים שהעידו על כך, כאשר פעם אחת הגיע אל הרב, ומשראה הרב שעון על ידו, העיר לו על כך שיש בזה משום לא ילבש, מני אותו יום, הוריד את השעון, על אף שהיה דיין מופלג בזמנים, וכל דקה היתה חשובה לו, גם כאשר נחלש, והיה חרד על זמני תפילות וכד', ניסו בכל אופן להחזיר לו את השעון כדי ליישב את דעתו, אך הוא בשלו: 'לר' חיים אין נחת רוח מזה', עד שנאלצו לקבוע שעונים מכל זווית הבית.

הגר"נ אמר, שכאשר היה הרב במנוחה בצפת, אמר לו דברים בענין יסורים, והם שנותנים לו את הכח בעת יסוריו.

גם כאשר אירעה גניבה של סכום כסף גדול בביתו של הגר"נ, מיד שלח את בנו לספר זאת להרב, הרב השיב: 'צדיקים, ממונם חביב עליהם יותר מגופם, הקב"ה ימלא חסרונו, והוא לא יפסיד מזה כלום'.

את המעשה הבא שמענו מאחד מבניו של הגר"נ, על גודל אמונת החכמים שיקדה בו, וכך הוה: אחד ממקורבי הגר"נ שבנו היה בתקופת השידוכים, איבד את חוש הריח, לאחר זמן מה, הציעו לו הצעת שידוך מאוד טובה וההורים הלכו לשאול את הרב, האם לספר לצד השני שאין לו חוש הריח, הרב אמר לספר. ההורים באו לספר להגר"נ חפץ, שכך וכך המעשה, וכך הורה הרב, לשאלת הגר"נ למקורבו: 'באיזה שלב הוא אמר לספר?', השיב מקורבו, שזה הרב לא אמר, הגר"נ קרא לאחד מילדיו, וביקש ממנו ללכת אל הרב, ולומר את המעשה, ולהוסיף בפניו שיש לו הרגשה שזה השידוך, והידיעה הזאת על דבר חוש הריח, תעכב את הצד השני מלגשת לשידוך, בנו של הגר"נ פנה אל הרב, והעביר את דברי אביו, הרב הרהר לשני רגעים,

גדולים צדיקים במיתתן

'צדיק גזר והקב"ה מקיים'

מסירותו של הרב בשארית כוחותיו, לנסוע בכל רחבי הארץ, ולעורר על חובת האדם לקדש שם ה' בעולם, ע"י ההצבעה בבחירות - איננה סוד, ועדיין לא משה מזכרון הכל, בקיץ ובחורף, בזמני חולשה ואף תחת גשם כבד, למקומות קרובים ורחוקים, הרב לעולם לא ויתר, הוא ראה בכך חובה מיוחדת המוטלת עליו, ו'אם אין אני לי מי לי',

כאשר קמה ממשלת הזדון, הרב היה בצער, ובכל יום ויום העתיר בתפילה שתהא להם מפלה גדולה.

'גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם', כך קבעו חז"ל (חולין ז' ב'), וכמו שבחיי חיותו, היה מתפלל בכל יום, בטווחו שגם מלמעלה הליץ יושר, וברוך ה' זכינו, ובס"ד נתקיימה בקשתו ותפילתו.

לראשונה, כאן בגליון 'שיח אמונה', מתפרסם הפתק, אשר בלוי ומשומש, ממנו העתיר הרב כשנה ויותר בכל יום בסוף תפילת שמונה עשרה. **'צדיק גזר והקב"ה מקיים'**.

בענין אם צריך המקדש לומר ויכולו שבקידוש מתוך הכתב, וכן איך אומרים הפסוקים לשמות אנשים בסוף תפילת שמו"ע בע"פ

בע"פ, וזה לא התירו באפסרתא, וא"כ חזינן בדבריהם שס"ל שאם קורא מתוך הכתב בע"פ שקורא מתוך פרשה ומדין ס"ת הוא פסול אפ"ה לא חשיב כקורא בע"פ, ודלא כהחזו"א הנ"ל, [מלבד מה שהחזו"א פליג על המג"א בזה לגבי מצוות קריאת הפטרה, שלהחזו"א אם יש איזה פסול בנביא כגון שלא בדיו שוב אין ענין להחמיר שלא יהיה חסרון של פרשיות, דבלא"ה הנביא פסול, וההיתר הוא משום עת לעשות לה', ולהמג"א אכתי יש ענין להקפיד שלא יהיה איסור של פרשיות].

עכ"פ חזינן בדברי המג"א והט"ז שהקורא מתוך דפוס חשיב כקורא מתוך הכתב, ולפי"ז הדרא קושיא לדוכתא איך קורין ויכולו בשעת הקידוש בע"פ, והלא אם יקרא מתוך סידור ירויה שלא יקרא בע"פ להוציא אחרים יד"ח, [ואולי היה אפשר לומר דהדפוס שבזמנינו נשתנה מזמן המג"א, דבזמן המג"א והט"ז הדפוס היה נעשה ע"י חקיקה ולכן חשיב כתיבה וכדכתב הט"ז ביו"ד סי' ע"ב, אבל בזמנינו אולי הכל נעשה בלי שום חקיקה וכתיבה ואין ע"ז שם כתיבה כלל, והוה דומיא דאל"ף ב"ת וסירוגין דיומא ל"ז ל"ח וגיטין דף ס' דאע"ג דמבינים מה כתוב לא חשיב כתיבה, וה"נ אע"ג שרואין מה שכתוב לאו שם כתיבה עלה, מיהו צריך לברר את המציאות דיתכן ולא השתנה כלל מבזמן המג"א].

ג) והנה בתחילה חשבתי שלק"מ דהא מקור האיסור הוא מהא דכתבי כתוב לך את הדברים האלה וכתב רש"י בגיטין דף ס' דברים שאמרת לך בכתב אי אתה רשאי למוסרם לישראל על פה, והפסוק הזה נאמר ברדת משה מן ההר בס"פ כי תשא, דהיינו שהמצוה למשה למסור את התורה הוא דוקא מתוך הכתב, ותורה שבע"פ דוקא בע"פ, וא"כ פסוק שקורין אותו שלא בתורת דברי תורה, כגון ברכת כהנים שהכהנים כעת מברכין את העם, ולא מקיימין מצות ת"ת, או כגון ק"ש, שמבואר בב"י סי' מ"ז שחשיב כדברי תפילות ולא כתלמוד תורה (דלכן אין יוצאין בברכת אהבה רבה בזה שקורא ק"ש מיד), בזה אין את האיסור כלל לומר בע"פ, וכעין מש"כ הראשונים הובא בב"י סי' מ"ט, דדבר שהוא קורא אותו בתורת חובה כגון ק"ש אין ע"ז את האיסור לקרוא בע"פ (וע"ז יש משנה מפורשת בפ"ד דתענית ונגסים וקורין ע"פ כקורין את שמע), והוא ג"כ מהטעם שכתבנו דא"ז לשם לימוד תורה, וכן קרבנות שמצוה לאומרים א"ז מדין לימוד תורה ואין איסור לומר בע"פ, וכע"ז כתב אאמ"ר זללה"ה בדרך אמונה הלכות מע"ש בבה"ל ריש פרק י"א דכשקורין פרשת וידוי מעשרות א"צ לקרוא מתוך ס"ת, והטעם דכל דבר שהוא קורא משום שהתורה ציותה לקרותו והוא קורא משום מצות קריאה ולא משום ת"ת מותר לקרותו בע"פ, ע"ש שמביא עוד דוגמאות, ולפי"ז אמינא דה"נ ויכולו, דהא הענין לומר ויכולו הוא להעיד על בריאת שמים וארץ (מ"ב רע"א סקמ"ה), א"כ אין כאן שום מצות ת"ת, אלא שבמקרה פסוקים אלו כתובים בתורה, אין את האיסור כלל לאומרים בע"פ.

אמנם שוב התבוננתי וראיתי שלא כו"ע מודו לסברא זו, דהא הראשונים שתירצו דכל האיסור הוא דוקא במוציא אחרים יד"ח, באו ליישב אמאי קורין ויושע וק"ש, וע"ז תירצו דביושע וק"ש אין מוציא אחרים יד"ח, ומאי קשיא והלא ק"ש הוא מצוה, וכן ויושע אומרים את זה משום תפילה, וכן הראשונים שתירצו שבשגור בפי הכל מותר לקרוא בע"פ, מיישבים בזה אמאי מותר לקרוא פרשת התמיד ופסוקי דזמרה, מבואר דלא ס"ל דכל קריאה שקורין משום סיבה ולא משום ת"ת מותר לקרותו בע"פ שלא מן הכתב, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אנן דחיישינן לדעת הגר"א איך קרינן ויכולו ומוציאין אחרים יד"ח שלא מן הכתב.

ד) וחשבתי ליישב בסגנון אחר, דלעולם אם מוציא אחרים יד"ח אסור לומר בע"פ אף אם אי"ז ממש תלמוד תורה, כגון ק"ש או הפסוקים שאומרים בברכות ק"ש, או קרבנות שאומרים כל יום וכל כיוצ"ב, אם היה מוציא בזה יד"ח היה אסור לאמרם בע"פ, אבל דבר שאומרים אותו מפני שהוא

א) איתא בשו"ע או"ח סי' רע"א סי"י דצריך לומר ויכולו בשעת הקידוש ובמ"ב שם סקמ"ה כתב ואע"פ שאומרו בתפילה, חוזר ואומרו כדי להוציא בניו ובני ביתו, [וברוקח הביא בשם מדרש דצריך לומר ויכולו שלש פעמים וכו' ואחד על הכוס, וכתבו האחרונים דאם שכח לומר ויכולו בשעת הקידוש אומרו באמצע סעודה על הכוס, עכ"ל המ"ב].

והנה אאמ"ר זללה"ה כל ימיו היה אומר קידוש בע"פ שלא מתוך הכתב, (רק בסוף ימיו שחשש שיחסיר מילים נזהר לומר מתוך הכתב) ואומרים שאמר שגם אביו צ"ל וכן החזו"א צ"ל אמרו בע"פ, ולכאורה יש לתמוה דהא אמרין בגיטין דף ס' ובתמורה דף י"ד דדברים שבכתב אסור לאמרם בע"פ, ובשו"ע או"ח סי' מ"ט פסק השו"ע דהאיסור הוא רק בדבר שאינו שגור בפי הכל אבל דבר שהוא שגור בפי הכל כגון פרשת התמיד וק"ש וברכת כהנים מותר, והגר"א שם פסק כתיורין בתרא דהתו"י ביומא דף ע' והובא שם במ"ב דהאיסור הוא רק במוציא אחרים יד"ח, אבל אם אינו מוציא אחרים מותר לומר בע"פ, והנה פשוט דלהגר"א וסייעתו דהאיסור הוא במוציא אחרים יד"ח, אם מוציא אחרים אסור אף אם הפרשה שגורה בפי הכל, והרא"י לזה הוא דהא התוס' בתמורה דף י"ד והתו"י ביומא כתבו דנהגו לקרות ק"ש בע"פ היות ואינו מוציא בזה אחרים יד"ח, א"כ מבואר דאם היה מוציא אחרים בק"ש היה אסור לקרות בע"פ ואע"פ שק"ש ודאי שגורה בפי הכל [וכן משמע מהגמ' תענית כ"ח שמשם הביאו הגר"א והתו"י ראייתם בדברי ר' יוסי שם שאמר קורין בע"פ כקורין את שמע עיי"ש], וכן להני ראשונים דההיתר הוא אם הוא שגור בפי הכל, אם אינו שגור בפי הכל אסור ואע"ג דאינו מוציא אחרים יד"ח, דהא דבריהם קאי ליישב אמאי נהגו לומר קרבנות ופרשת התמיד ושירת הים, ובאלו אין מוציאין יד"ח, עי' ב"י סי' מ"ט, וא"כ צ"ע איך המקדש אומר בע"פ ויכולו ומוציא אחרים בזה.

ב) והנה לדעת החזו"א אין כאן קושיא, דהחזו"א מצדד באו"ח סי' ס' סק"ט ובסק"א ובסק"ג דס"ת שאינו כשר מעיקר הדין (אפי' דהתירו לכתבו משום עת לעשות לה'), כגון אם כתוב בלי דיו, או בסם וסיקרא, או פרשיות שאינו ספר שלם, או שאין אזכרותי' לשמה, או על נייר, הקורא מתוכו כקורא ע"פ, וא"כ מעולם לא היה היתר לקרוא ויכולו אלא מתוך ס"ת שלם, וזה ודאי לא הצריכו חז"ל, כמ"ש הראשונים הובא בב"י לגבי פרשת התמיד וברכת כהנים שא"א לכל אחד להביא לו ספר לקרות בו, ולכתחילה כשתקנו לאומרו בקידוש כוונתם היתה שיאמרו בע"פ.

כי קמיבעיא לן אי נימא דלא כהחזו"א וכמו שנראה מכמה ראשונים שאין דין לקרוא מתוך ספר כשר העיקר שזה מתוך הכתב, ולדבריהם יש לעיין אמאי בקידוש שמוציא אחרים לא בעינן מתוך הכתב, והנה באו"ח סי' רפ"ד הלבוש תמה איך התחילו לקרות הפטרה מתוך הדפוס והלא הוא ספר פסול והווי ברכה לבטלה, וכתב המג"א (בר"ס רפ"ד) דאדרבה יש ענין לקרוא מתוך דפוס ובלבד שיהיה מודפס נביא שלם, והטעם דעפ"ד א"צ בהפטרה לא דיו ולא קלף, העיקר שיש כאן כתיבה (דדפוס נחשב לכתובה), וא"כ אדרבה ע"י שמדפיס נביא שלם מרויח בזה שלא יצטרכו להגיע להיתר דהגמ' בגיטין לקרוא באפסרתא שהוא פסול מעיקר הדין משום שא"ז אלא פרשיות ואינו נביא שלם, וכל ההיתר הוא משום שאין לכל ציבור די מעות לקנות נביא שלם והתירו בגמ' שם משום עת לעשות לה' לכתוב אפסרתא, ואנן שיש לנו דפוס בזול, עדיף לקרוא מתוך נביא שלם אפי' שהוא בדפוס, וגם הט"ז תירץ כע"ז דהיות והגמ' כבר התירה אפסרתא דהיינו את האיסור פרשיות, משום עת לעשות, מותר גם נייר ובלי דיו, וסגי בזה שעל דפוס יש שם כתיבה ע"כ מדבריהם ז"ל, ואנכי תמה למה המג"א והט"ז דאגו לכתוב שם כתיבה יש לדפוס, והלא לא צריך שום דינים לא דיו ולא קלף וכו', ומה איכפת לן אם גם כתיבה אין כאן, ולכאורה כוונתם דאם אין כאן כתיבה אסור לקרות מתוכו מצד שנחשב דברים שבכתב

ע"ט ס"א ד"ה עד שיוציאנה ל"זה קאמר פסוקי דזמרה דבזה אין הדרך להוציא יד"ח" עכ"ל, משמע קצת דאין הדרך, הא אם רוצה יכול להוציא בזה וצ"ע.

ו) בענין הפסוקים לשמות אנשים שנוהגים לומר בסוף שמו"ע אחר יהיו לרצון, יש לתמוה והא הפסוקים אינם שגורים בפי כל ומבואר במ"ב בשם הראשונים דאף אם שגור בפיו אם אינו שגור בפי הכל אסור לאמרם בע"פ, להני ראשונים, א"כ איך אומרים אותם בע"פ, וכ"ת דפסוק אחד אינו בכלל האיסור, הא ליתא דבשו"ע סי' קל"ט ס"ג כתב שאסור לקרות אפי' אות אחת שלא מן הכתב, וכבר הוכחנו לעיל דהני ראשונים דס"ל שהאיסור הוא אם אינו שגור בפי הכל והשו"ע סתם כותייהו, ס"ל דאם אינו שגור אף אם אינו מוציא אחרים יד"ח אסור, א"כ צ"ע איך אומרים אותן בע"פ.

ונראה דהיות והוא מנהג של מאות שנים והובא בהגה' ברש"י במיכה (ו') ובספר קיצור השל"ה לסגולה שלא ישכח שמו ליום הדין, אולי הוא נכנס לחלק מהתפילה, וכעין מש"כ המ"ב להתיר לומר ספר תהילים דכיון שהוא לעורר רחמי ה' הו' ליה כתפילה, או נימא דדמי להא דכתב הכל בו לגבי פסוקי ברכת כהנים שבברה"ת שמשום עת לעשות לה' היתירו דא"א לכל אחד להביא לו ספר לקרות בו בכל בוקר, עוד י"ל דלכאורה עיקר הטעם דכתב הד"מ דאם אין שגור בפי הכל אף שבפיו שגור אסור לומר בע"פ, הוא כדכ' הפמ"ג שאם השגור יאמר חיישי' שמא יאמר גם אותו שאינו שגור בפיו, והוא יאמרנו בשיבוש, וזה לכאורה ל"ש בפסוקים לשמות אנשים, דאומרים אותן בלחש (בסוף שמו"ע) ואין חשש שיאמרו אחרים את הפסוקים האלו, גם דבפסוקים לשמות אנשים כל אחד אומר לפי שמו ול"ש למיחש שחבירו גם יאמרוהו, דהא אי"ז שמו, וצ"ע בכ"ז.

כמנהג אביו הרב זצוק"ל, מסר הגרי"ש קניבסקי שליט"א שיעור מיוחד בתורתו של מרנא בעל ה'חזון איש' זיע"א ביום היארצייט להסתלקותו

סדרו של יום, כגון שאומרים פסוקים את הקרבנות שהקריבו במועדים, או פסוקי מלכיות זכרונות ושופרות שאומרים במוסף של ר"ה, בזה מותר לומר פסוקים בע"פ ואף שמוציא אחרים יד"ח, וכן איתא להדיא בתו"י יומא דף ע' שהוא המרא דשמעתתא דהדעה שדוקא להוציא אחרים יד"ח אסור בע"פ, והוא כתב דאם הוא סדרו של יום מותר אף אם מוציא אחרים יד"ח בזה, ואע"ג דק"ש אם היה מוציא אחרים יד"ח היה אסור לומר בע"פ, [וכדכתבו ג"כ התוס' בתמורה], סדרו של יום שאני, ולפי"ז חשבתי אולי **ויכולו** הוה סדרו של יום, דהא הוא עדות על מעשה בראשית, וזה מותר לאמרו בע"פ.

ה) והנה ראיתי במ"ב (מהדורת דרשו') (בס"מ מ"ט) שהביאו משמיה דאאזמור"ר מרן הגריש"א זצ"ל ליישב, דכל האיסור לומר בע"פ הוא דוקא במוציא **צבור** יד"ח, אבל אם מוציא יחיד אין את האיסור, וטעמו דהא מקור הדעה שדוקא אם מוציא אחרים יד"ח נאמר האיסור, הוא מהגמ' תענית כ"ח כמ"ש הראשונים, והתם איתא וכי יחיד יכול לקרות דברי תורה ע"פ בצבור, ונראה דכוונתו ז"ל דדוקא בדבר שדינו בצבור כגון קריאת התורה בזה אסור לקרות ולהוציא בע"פ, אבל דבר שאין דין צבור כגון קידוש שמוציא אחרים אף בלי עשרה, בזה יכול לומר פסוקים בע"פ אף שמוציא בזה אחרים יד"ח, ובזה מיישב איך אומרים ויכולו בע"פ.

ובאמת שהמג"א כשהביא את השיטות שהאיסור הוא דוקא במוציא אחרים יד"ח, נזהר וכתב בזה"ל 'ולכן נוהגין שאומרים הקהל פסוק מי כמוך וה' ימלוך בעצמם משום דבזמניהם היה החזן מתפלל בע"פ ולא היה יכול להוציא בפסוקים' עכ"ל, המג"א הזכיר את הפסוקים הנ"ל שאומרים אותם בברכות ק"ש, וידוע שכתב הרמ"א בסיומן ג"ט ס"ד דברכות ק"ש אין הש"ן מוציא היחיד בפחות מעשרה.

אמנם כמדומה שזה חידוש קצת דברי הגריש"א זצ"ל, דבראשונים אמנם יש לשונות להוציא **צבור** בתו"י יומא דף ע', אבל בתוס' בתמורה י"ד הלשון בדבר שמוציא **אחרים** יד"ח, וכן בטור בשם הרא"ש וכן בכל בו שהוא בב"י הלשון אלא להוציא **אחרים** יד"ח אבל כל אחד לעצמו שרי, דמשמע קצת דגם אם מוציא חבירו אסור להני דעות, גם בב"ח הלשון 'והחילוק שכתב הרא"ש בין להוציא אחרים ובין להוציא לעצמו' עכ"ל, ועי' לשון המ"ב (בסיומן מ"ט סק"ז) 'ובמוציא אחרים באמירתו את הכתובים מצדד המג"א להחמיר שלא לומר בע"פ בכל גווני, משמע קצת דאין כוונתו דוקא בפסוקי ברכות ק"ש, אלא גם אם רוצה לצאת מחבירו בפסוקי דזמרה ג"כ אסור לומר בע"פ, ואע"ג דבזה אין דין ציבור, [מיהו לא מצאתי להדיא אם אפשר בכלל להוציא חבירו בפסוקי דזמרה [כגון אחד שלא יכול להוציא תיבות מפיו ומבקש מחבירו שיוציאו בפסוד"ז], ומצאתי לשון בביה"ל סי'

החל מימים אלו - עם פתיחת המחזור החדש ללימוד ש"ס הירושלמי נוסף ב'שיח התורה'

על פי רצונו ככל חייו לעידוד לימוד הירושלמי, בהם קבע סדרי לימוד, ואף חיבר עליהם את ביאורו

← הסדר החדש יתקיים בנוסף למסלולי הירושלמי הקיימים →

ג: מסלול דף היומי ירושלמי	ב: מסלול מסכת מעשר שני לפי סדר השיעור הנמסר ע"י הגרי"ש קניבסקי שליט"א בבית המדרש 'לדרמן' לע"נ אביו רשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל.	א: מסלול לפי סדר הש"ס
---------------------------	---	-----------------------

לומדי סדרי הירושלמי משתתפים בכל הגרלות 'שיח התורה' המתקיימות מידי יום

ההשתתפות במבחנים יומיים בטלמסר של 'שיח התורה' שמספרו 03-3085000	בשיעורים הנמסרים במסכת מעשר שני מידי יום בשעה 13:30 לאחר תפילת מנחה בכית המדרש לדרמן, במערכת 'קול הלשון' ובמספר ישיר 073-321-2004	לתועלת הרבים המצטרפים למסלולי הלימוד בירושלמי, ניתן יהיה להאזין לשיעורים על פי החספק, מתוך השיעור הנמסר מידי יום ע"י בנו הגרי"ש קניבסקי שליט"א: בקו 'שיח התורה', בשלוחה 1
--	---	---

מהנעשה והמתחדש בעניני דיומא

בני העלייה לומדי 'שיח התורה' התכנסו בשולחנו של הרב זצוק"ל לסיום חצי הש"ס בסדר הלימוד של 8 דפי גמרא בכל יום בשילוב שמחת המועד

מעמד נעלה של כבוד התורה, התקיים בחול המועד סוכות, לרגל סיום לימוד חצי הש"ס במסלול 'כדרכו - 8 דף ליום', במפעלי התורה 'שיח התורה' שנוסדו לעילוי נשמתו ולהמשך דרכו בקודש של רבינו שמריהו יוסף חיים ב"ר יעקב ישראל זצ"ל קניבסקי, המעמד התקיים בבית הרב זצ"ל, במעמד בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א, ובהשתתפות בני העלייה מסיימי חצי הש"ס.

במעמד השתתפו בני העלייה מכל רחבי ארץ הקודש שזכו ללמוד ולסיים את המסכתות משלושת הסדרים הראשונים של הש"ס, וזכו להמשיך בדרכו של הרב זצוק"ל בלימוד חובות אלו. את סיום סדר נשים וחצי הש"ס קיים נכדו של מרן זצוק"ל, הרה"ג רבי שלמה קולדצקי שליט"א, כשאת הקדיש דרבנן אמר בנו של מרן זצוק"ל הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א.

במעמד נשא דברים חיזוק חדב"נ וראש ישיבת 'תורה בתפארתה' הגאון רבי דוד אפשטיין שליט"א שעמד בדבריו על הזכות להמשיך את מפעל חייו של מרן זיע"א שחידש דבר שלא היה מימות משה רבינו, החובות. בדבריו גם הביע את ההערכה העצומה לשקידה וההחזקה בעץ החיים, בלימוד עצום שכזה, שמונה דפי גמרא דבר יום ביומו.

נכדו חביבו של מרן זצוק"ל, הגאון רבי גדליה הוניסברג שליט"א, נשא דברים מרגשים, כשהוא מעיד מה שראינו בשנה האחרונה כשנחלש, כמה מסר נפשו על הלימוד ועל החובות ולכן חובה קדושה להמשיך ולמסור נפש על זה.

מגיד המישרים הרה"ג ר ישראל מאיר שושן שליט"א הביא בדבריו את דברי הגר"ח מוולוז'ין זיע"א שאת העולם הבא של הגאון מוילנא אין לשער ואין לתאר, אבל 'לרנן תורה איז בעסער'.

לבקשת עשרות בני העלייה לומדי הש"ס, הוחלט במקום לפתוח והוכרו, על יסוד ופתיחת מסלול חדש ללימוד ומבחנים של דברי התוספות על שמונת הדפים הנלמדים מידי יום, כשהמסלול נפתח מידיית החל מתחילת הלימוד בסדר נזיקין, ולומדים בו בני העלייה לומדי מסלול 'בדרכו' של 'שיח התורה'.

בסיום המעמד התברכו הלומדים על ידי הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א בברכה והצלחה, ושיראו סייעתא דשמיא בעמלם להצליח לעמוד בדרך הלימוד הנשגבה הזו. כהוקרה והערכה לרגל המועד ולכבוד סיום חצי הש"ס קבלו הלומדים והמסיימים, שי מיוחד מאת מכון 'שיח אמונה', כן התקיימה במקום חלוקת מילגות לזוכים בעשרות ההגרלות המתקיימות מידי שבוע על ידי 'שיח התורה'.

ב'שיח התורה' מביעים הערכה רבה לאלפי הלומדים בכל המסלולים ובפרט לעשרות הלומדים במסלול 8 דף גמרא בכל יום, כאשר מאז הורם הנור והושרה העשרה, ומאז הוקם מפעל 'שיח התורה', ועשרות רבות של בני עלייה לומדים מידי יום את מסלול 'בדרכו' של 8 דפי גמרא בכל יום, חול ושבט ללא הפסק, לצידם של אלפי הלומדים בשאר מסלולי הלימוד ב'שיח התורה'.

הדי הערכה והתפעלות נשמעים בעולם התורה לכבודה של תורה, בגודל מעלת בני העלייה, כשב'שיח התורה' קוראים לקהל חובשי בתי המדרשות, להצטרף ללגיונו של מלך, במסלול 'בדרכו' ההולך לפני המחנה, או לכלל מסלולי הלימוד של 'שיח התורה'. ההצטרפות בטלפון 03-308-5000, או בעמדות 'נדרים פלוס'.

יצויין, כי שמות הזוכים ב-91 ההגרלות השבועיות, מתפרסמים מידי שבוע בטלמטר של 'שיח אמונה' ובעמדות 'נדרים פלוס' כשהזכיות מחולקות בבית מרן זצוק"ל ובמוקדים מיוחדים ברחבי הארץ.

הגר"ש קניבסקי שליט"א באמירת קדיש דרבנן לע"נ אביו הרב זצוק"ל

מעמד סיום חצי הש"ס ע"י בני העלייה לומדי 'שיח התורה'

מראות הוד משולחנו של הרב זצוק"ל בימים אלו

מעמד לחיזוק הלימוד היומי בספר 'ארחות ישר' שע"י מכון 'מדובבי שיח' המתקיים בישיבת 'בית מדרש עליון' בסוכות בחול המועד סוכות בראשות הרב זצוק"ל בראשות בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א. במעמד נשאו דברים הגר"י מקלב שליט"א מראשי ישיבת 'בית מדרש עליון', הגרמ"ש ויספיש שליט"א מרבני הישיבה, ונכדו חביבו של הרב זצוק"ל הגר"ג הוניסברג שליט"א.

שמחה של מצוה בעת כתיבת אות בספר התורה שמוכנס לשיבת אחינו לצעירים, בבית הרב זצוק"ל ע"י בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א. במעמד השתתפו רבני ותלמידי הישיבה שהגיעו להתברך לרגל שמחת הכנסת ספר התורה.

בבית הרב זצוק"ל התקיים מעמד יסוד הכוללים 'דרך אמונה' לעילוי נשמתו הטהורה, בבני ברק ובאחיסמך

מכון 'שיח אמונה'

להאדרת ספרי מרן רשכבה"ג הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

טל: 072-2606425 פקס < 03-30-77700

טלמטר לשמיעת שעורי הירושלמי

מהגאון רבי 'יצחק שאול קניבסקי' שליט"א

ולהשתתפות בסדרי 'שיח התורה'

03-308-5000

להרשמה לקבלת העלון se3077700@gmail.com

הנוצח ע"י

אחד מתלמידי מרן הרב זצוק"ל לרוב סייעתא דשמיא בכל ענייניו

